

OLEH VYSOCHAN, KHRYSTYNA VLODEK

ANALIZA RELACJI POLSKO-UKRAIŃSKICH

za prezydentury Wołodomyra Zełeńskiego:
polityka, gospodarka, bezpieczeństwo,
perspektywy rozwoju

ANALIZA RELACJI POLSKO-UKRAIŃSKICH

za prezydentury Wołodymyra Zełeńskiego:

polityka, gospodarka, bezpieczeństwo,

perspektywy rozwoju

Sfinansowano przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich na lata 2018–2030

Wydawca: © Fundacja Instytut Studiów Wschodnich
00-382 Warszawa, ul. Solec 85

tel. +48 22 583 11 00
fax +48 22 583 11 50

www.forum-ekonomiczne.pl
e-mail: forum@isw.org.pl

Warszawa 2020

Oleh Vysochan, Khrystyna Vlodek

ANALIZA RELACJI POLSKO-UKRAIŃSKICH

za prezydentury Wołodymyra Zełeńskiego:
polityka, gospodarka, bezpieczeństwo,
perspektywy rozwoju

WSTĘP	8
I. RELACJE POLITYCZNE	10
1. SPOTKANIA BILATERALNE	10
2. TRÓJKĄT LUBELSKI	13
3. INICJATYWY MIĘDZYNARODOWE I WSPÓŁPRACA Z UNIĄ EUROPEJSKĄ	15
4. WSPÓŁPRACA MIĘDZYREGIONALNA I TRANSGRANICZNA	16
II. WSPÓŁPRACA GOSPODARCZA	19
1. RAMY PRAWNE	19
2. RELACJE HANDLOWE	20
3. WSPÓŁPRACA INWESTYCYJNA	22
4. BARIERY DLA WSPÓŁPRACY HANDLOWEJ I INWESTYCYJNEJ	26
5. INFRASTRUKTURA I TRANSPORT	28
III. BEZPIECZEŃSTWO	32
1. RAMY PRAWNE	32
2. REGIONALNA WSPÓŁPRACA WOJSKOWA	33
3. BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYCZNE	36
4. BEZPIECZEŃSTWO INFORMACYJNE	41
5. DALSZY ROZWÓJ WSPÓŁPRACY W ZAKRESIE BEZPIECZEŃSTWA	42
PODSUMOWANIE	44

WSTĘP

Współpraca polsko-ukraińska sięga początku ukraińskiej niepodległości. Od tego czasu Polska i Ukraina aktywnie współpracują w różnych dziedzinach gospodarki, infrastruktury, energetyki, bezpieczeństwa. Aktywność kontaktów biznesowych sprawiła, że Polska została największym partnerem handlowym Ukrainy. Współpraca odbywa się również na innych płaszczyznach – politycznej, samorządowej, naukowej. Państwa wspólnie realizują dużą liczbę projektów transgranicznych i kulturalnych. Poza tym, łączą je głębokie więzi społeczne i międzyludzkie.

Prezydenci Polski i Ukrainy, jako najwyżsi rangą przedstawiciele swoich państw mają ogromny wpływ na aktywność i temperaturę relacji dwustronnych. Zakończeniu kadencji prezydenta Ukrainy Piotra Poroszenki towarzyszyło osłabienie relacji z Polską wskutek niespójnego podejścia do kwestii historycznych. W związku z tym, objęcie funkcji prezydenta w maju 2019 roku przez Wołodymyra Zełeńskiego dało nadzieję na intensyfikację dialogu politycznego oraz wypracowanie nowego podejścia do rozwiązywania sporów, które rzucają cień na całe spektrum pozytywnych relacji bilateralnych. Prezydent Andrzej Duda, który jako jeden z pierwszych pogratulował Zełeńskiemu wygranej w wyborach, potwierdził gotowość Polski do dalszej wszechstronnej pomocy Ukrainie w sferze bezpieczeństwa i reform państwowych¹.

W nieco ponad rok Zełeńskiemu udało się osłabić napięcie w kwestiach historycznych poprzez odwołanie moratorium na poszukiwanie szczątków polskich ofiar konfliktów na terytorium Ukrainy. Jednak sporadyczne kwestie nadal wywołują spory i wkraczają do dialogu politycznego mimo dążenia obu stron do przeniesienia akcentów na inne sfery. Za kadencji Zełeńskiego kontakty międzyrządowe uległy intensyfikacji, powstały ważne inicjatywy międzynarodowe, w tym Trójkąt Lubelski,

¹ PAP, Prezydent Duda: Polska jest gotowa do dalszej wszechstronnej pomocy Ukrainie, 21.04.2019

które mogą nadać dynamiki dalszemu rozwojowi relacji polsko-ukraińskich. Może to oznaczać początek przełamania impasu w relacjach dwustronnych. Tym bardziej, że aktualna sytuacja epidemiologiczna i międzynarodowa wymusza coraz większe skupienie się na wspólnych interesach.

Jednak dalsza współpraca polsko-ukraińska wymaga przemyślanej strategii i wyznaczenia celów, które powinny zostać zrealizowane już w najbliższej przyszłości. Zbliżają się terminy polskiej prezydencji w OBWE i przewodnictwa w Radzie Europy. Warto więc wykorzystać ten czas dla wypracowania przemyślanych i przełomowych działań, które pomogą Polsce wesprzeć proces pokojowy na Ukrainie i zwiększyć swój wpływ na arenie międzynarodowej, a Ukrainie – przyspieszyć proces integracji z UE.

* * *

W niniejszym raporcie przedstawiamy główne obszary współpracy polsko-ukraińskiej: bezpieczeństwo, energetykę, infrastrukturę oraz zmiany, które zaszły od wybrania Wolodymyra Zełeńskiego na urząd prezydenta Ukrainy w 2019 roku. Omawiamy także bariery dla rozwoju współpracy transgranicznej i przedstawiamy analizę rozwoju współpracy handlowo-inwestycyjnej oraz relacji politycznych, z podkreśleniem współpracy w ramach głównych inicjatyw międzynarodowych.

W konkluzjach raportu zawarte zostały rekomendacje dotyczące dalszego rozwoju współpracy bilateralnej w krótko i długoterminowej perspektywie oraz działań, które powinny zostać podjęte dla zapewnienia efektywnej współpracy polsko-ukraińskiej. □

I. RELACJE POLITYCZNE

Zwycięstwo Wołodymyra Zełeńskiego było traktowane w Warszawie jako szansa na zmianę w kontaktach z Ukrainą. Pierwsze spotkanie prezydentów miało wyznaczyć dalszą strategię dla rozwoju relacji z obu stron. Prezydent Zełeński, który wówczas zdobył duże poparcie Ukraińców dążył nie tylko do tego, żeby to poparcie utrzymać, ale również do tego, aby wyróżnić się sukcesem w sprawach, których poprzedniej władzy rozwiązać się nie udało. Oczekiwano, że polepszenie relacji polsko-ukraińskich, które w ostatnich latach naznaczone były sporami o podłożu historycznym, mogłoby stać się właśnie takim sukcesem.

1. SPOTKANIA BILATERALNE

Po raz pierwszy prezydenci spotkali się 4 czerwca 2019 roku w Brukseli, na konferencji z udziałem Sekretarza Generalnego NATO². Po spotkaniu Prezydent Andrzej Duda oświadczył, że „Polska nieustannie wspiera proeuropejskie i euroatlantyckie aspiracje Ukrainy. Ta kwestia jest dla nas niezwykle ważna, podobnie jak zapewniłem o tym, że cały czas wspieramy starania Ukrainy o zachowanie i przede wszystkim przywrócenie jej integralności terytorialnej”. W czasie spotkania Prezydent

² Oficjalna strona Prezydenta RP, Spotkanie Prezydentów Polski i Ukrainy, 04.06.2019

RP zaprosił Wołodymira Zełeńskiego do złożenia wizyty w Warszawie i wzięcia udziału w obchodach wybuchu II wojny światowej, które odbyły się na początku września 2019.

W czasie swojej pierwszej wizyty Zełeński, którego partia zdobyła większość w ukraińskim parlamencie, omówił warunki współpracy międzyparlamentarnej z marszałkiem Senatu Stanisławem Karczewskim oraz przewodniczącym Sejmowej Komisji Spraw Zagranicznych Grzegorzem Schetyną³. Wraz z członkami nowo utworzonego rządu spotkał się również z Prezesem Rady Ministrów Mateuszem Morawieckim. Głównym przedmiotem rozmów było zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego. Zawarte zostało wówczas porozumienie pomiędzy USA, Polską i Ukrainą o współpracy na rzecz wzmocnienia regionalnego bezpieczeństwa dostaw gazu ziemnego między tymi państwami. Dokument dotyczy współpracy w obszarze reform ukraińskiego rynku gazu, infrastruktury importowej gazu w Polsce, infrastruktury magazynowej Ukrainy oraz eksportu amerykańskiego LNG, a także połączeń gazowych w regionie. Deklaracja przewiduje możliwość tranzytu gazu z Polski do Ukrainy w 2022 roku i może służyć jako mocny argument dla ukraińskiej strony w sporach z rosyjskim Gazpromem.

Wizyta Zełeńskiego w Warszawie została bardzo pozytywnie oceniona przez obie strony, ponieważ pozwoliła „zakończyć długotrwały kryzys” w relacjach polsko-ukraińskich i zaktywizować kontakty dwustronne. Przełomowym było oświadczenie prezydenta Ukrainy o gotowości odblokowania pozwoleń na prace poszukiwawcze na Ukrainie, którego przez ostatni czas domagała się polska strona. Sprawa dotyczyła sporu wokół zakazu poszukiwań i ekshumacji szczątków polskich ofiar wojen i konfliktów na terytorium Ukrainy, wprowadzonego przez ukraiński IPN. Zakaz został wydany po zdemontowaniu pomnika UPA w Hruszowicach w Polsce, do którego doszło w kwietniu 2017 roku. Wymóg zniesienia moratorium był kluczowym dla odblokowania dialogu. Ukraiński prezydent zaproponował również zbudowanie na granicy Ukrainy i Polski „wspólnego memoriału pojednania”.

Celem drugiej wizyty ukraińskiego prezydenta w Polsce również były obchody historyczne – 75. rocznica wyzwolenia obozu koncentracyjnego Auschwitz-Birkenau⁴. Nawiązując do uroczystości, obaj prezydenci skupili się w swoich wypowiedziach na kwestiach historycznych. W swoim przemówieniu szef państwa ukraińskiego podkreślił, że świat nigdy nie powinien być obojętny

³ Ambasada Ukrainy w RP, Oficjalna wizyta do RP prezydenta Ukrainy, 02.09.2019

⁴ Strona oficjalna Prezydenta Ukrainy, Wołodymyr Zełeński wziął udział w obchodach 75-lecia wyzwolenia obozu Auschwitz-Birkenau w Polsce, 27.01.2020

i cichy, jak w przypadku 1939 roku, kiedy Polska została sama z niemieckim agresorem. Wspominał również o kwestiach dotyczących historii polsko-ukraińskiej. Odniósł się do wydarzeń ze stycznia 2020 roku, kiedy to grupa wandalów zniszczyła nagrobek żołnierzy UPA na górze Monasterz, na południowym wschodzie Polski. Zeleński wyraził nadzieję, iż strona polska zajmie się zniszczonymi ukraińskimi miejscami pamięci⁵.

Jednak odnowienie nagrobka przed wizytą Andrzeja Dudy w Kijowie w październiku 2020 roku wzbudziło nową falę niezadowolenia⁶. Polska uznała grób na górze Monasterz za legalne miejsce pamięci Ukraińców i umieściła je w rejestrze chronionych przez państwo pochówków wojskowych. Historycy zwrócili jednak uwagę, że nagrobek został nieco zmieniony, mianowicie w odnowionym brakuje nazwisk pochowanych żołnierzy oraz napisu „zginęli za wolność Ukrainy”. Zdaniem ukraińskich ekspertów, rozwiązanie tego sporu posłużyłoby dla Kijowa jako sygnał, że polska strona jest również gotowa do ustępstw w kwestiach dotyczących dialogu historycznego.

W międzyczasie, sygnałem potwierdzającym chęć do dalszej współpracy była wspólna deklaracja, którą w czasie wizyty w Kijowie podpisali obaj prezydenci⁷. Deklaracja ta potwierdziła strategiczny charakter relacji dwustronnych oraz wolę wszechstronnego rozwoju relacji na rzecz obu społeczeństw i gospodarek. Prezydenci potwierdzili również zagwarantowanie możliwości prac poszukiwawczych i ekshumacji ofiar wojen i konfliktów XX wieku. W czasie wizyty na Ukrainie, prezydent Andrzej Duda wziął udział w forum biznesowym w Odessie, gdzie doszło do podpisania dwóch porozumień gospodarczych⁸. Jednym z nich była umowa z PGNiG, która otwiera drogę polskiej spółce do udziału w prywatyzacji sektora energetycznego i gazowego na Ukrainie. Druga dotyczyła współpracy pomiędzy portem w Odessie i portem w Gdańsku. *„Chodzi zarówno o tranzyt drogowy, ale także o koleje i porty; chcemy to wszystko razem spiąć. To jest też element strategii prezydenta Dudy, budowania spójności infrastrukturalnej na osi Północ-Południe w naszej części Europy”* – powiedział polski minister infrastruktury Andrzej Adamczyk. Budowaniu tej spójności – zaznaczył – służy Inicjatywa Trójmorza⁹. Ukraina, niebędąca członkiem inicjatywy

⁵ Deutsche Welle, Zeleński: Ukraina i Polska obniżyli stopień emocji w kwestiach historycznych, 27.01.2020, konsultowano w dn. 27.10.2020

⁶ Ukraiński Instytut Pamięci Narodowej, Oświadczenie w sprawie współpracy polsko-ukraińskiej, 16.10.2020

⁷ Strona oficjalna Prezydenta Ukrainy, Wspólne oświadczenie Prezydenta Ukrainy i Prezydenta RP, 12.10.2020

⁸ PAP, Duda z Odessy: bez dobrze zorganizowanej infrastruktury nie da się budować efektywnej współpracy handlowej, 13.10.2020

⁹ Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, Para Prezydencka rozpoczęła wizytę na Ukrainie, 11.10.2020

poprzez zawarcie tego porozumienia może dołączyć do szerszej koncepcji współpracy w regionie.

Dialog pomiędzy dwoma liderami i współpraca gospodarcza stały się zatem kluczem do polepszenia relacji polsko-ukraińskich. Jednak kwestie, które w ubiegłych latach były powodem do ochłodzenia tych relacji, nadal pozostają nierozwiązane. Być może, do czasu następnych spotkań na najwyższym poziomie.

2. TRÓJKĄT LUBELSKI

Jedną z najważniejszych inicjatyw, która ma na celu wzmocnienie relacji politycznych, gospodarczych, kulturalnych i współpracy w zakresie bezpieczeństwa nie tylko pomiędzy Polską i Ukrainą, ale też Litwą, powstała pod koniec lipca 2020 roku.

Wtedy to w Lublinie odbyło się spotkanie ministrów spraw zagranicznych Polski – Jacka Czaputowicza, Litwy – Linasa Linkevičiusa i Ukrainy – Dmytro Kułeba. Rozmowy dotyczyły przyszłości NATO, UE i ich relacji z pozostałą poza tymi organizacjami Ukrainą. Podczas spotkania ministrowie podpisali też deklarację o stworzeniu nowej inicjatywy – Trójkąta Lubelskiego¹⁰. Trójkąt stanowi porozumienie między trzema państwami, które ma być punktem wyjścia do dalszej integracji. Wybrane przez dyplomatów miejsce nie jest przypadkowe. Lublin jest symbolicznym miejscem dla trzech krajów. 1 lipca 1569 roku zostało tam bowiem zawarte porozumienie pomiędzy Królestwem Polskim a wielkim Księstwem Litewskim zwane Unią Lubelską, kiedy Polska, Litwa i Ukraina wchodziły w skład Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Ministrowie oceniają, że Trójkąt Lubelski stanie się formatem, który będzie ważnym momentem wzmocnienia Europy Środkowej, ale także wzmocnienia Ukrainy jako pełnoprawnego członka euroatlantyckiej i europejskiej rodziny narodów. *„Dziękuję Polsce i Litwie za to, że konsekwentnie wspierają Ukrainę na drodze do członkostwa z Unią Europejską i NATO oraz na drodze naszych reform. Jest to więcej niż przyjacielskie wsparcie, jest to więcej niż wsparcie partnerów, to jest wsparcie rodzinne”* – podkreślił minister spraw zagranicznych Ukrainy Dmytro Kułeba. Minister Kułeba wyraził również nadzieję, że członkowie Trójkąta wystąpią jako pośrednicy w nawiązaniu kontaktów z Zachodem dla tych

¹⁰ Gazeta Wyborcza, Lublin, W Lublinie podpisano deklarację o współpracy Polski, Ukrainy i Litwy. Trójkąt Lubelski, 28.07.2020, konsultowano w dn. 27.10.2020

państw, które szukają zbliżenia z europejskimi strukturami. Trójkąt Lubelski będzie w tym przypadku stanowić swoiste uzupełnienie programu Partnerstwa Wschodniego Unii Europejskiej. Ministrowie spraw zagranicznych Polski i Litwy dostrzegają w nowej inicjatywie szansę na wsparcie europejskich i euroatlantyckich aspiracji Ukrainy.

Poza tym, Trójkąt Lubelski pozwala uczestnikom na rozmowę na tematy ważne z punktu widzenia regionu, na równoprawnej stopie. Ukraina nie jest członkiem ważnych inicjatyw w regionie Europy Środkowo-Wschodniej, jak np. Trójmorze, jednak jest ważnym państwem regionu, którego opinia na temat spraw międzynarodowych jest istotna. Współpraca w ramach Trójkąta Lubelskiego może dać szansę Ukrainie na dodatkowe wsparcie swoich aspiracji do członkostwa w UE i Trójmorzu, a Warszawie i Wilnu – na większą rolę w kwestiach, dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa w regionie. Jednak bezpieczeństwo to nie jedyny obszar, w którym zadeklarowano wolę współpracy. Trójkąt Lubelski ma także dotyczyć sfer gospodarki, infrastruktury, handlu, inwestycji, kultury, turystyki czy ochrony zdrowia. Poza tym, silna wola polityczna pozwoli na efektywną realizację wspólnych projektów oraz może pomóc przyciągnąć finansowanie inicjatyw ze strony partnerów i biznesu.

Eksperti twierdzą, że efektywność tej inicjatywy opiera się na długoletniej współpracy – Polska Litwa i Ukraina posiadają wspólną jednostkę wojskową – LITPOLUKRBRIG oraz zgromadzenie międzyparlamentarne, które łączy parlamenty tych trzech państw. Nowa inicjatywa ma pozwolić usystematyzować dotychczasową współpracę oraz w przyszłości występować w relacjach międzynarodowych w charakterze stałego aliansu.

Jednak perspektywy inicjatywy bezpośrednio zależą od zadań, które postawili przed sobą autorzy deklaracji lubelskiej oraz efektywnej współpracy wszystkich partnerów. Wśród nich – wsparcie integracji europejskiej Ukrainy dla usunięcia narastających opóźnień w realizacji agendy umowy stowarzyszeniowej pomiędzy Ukrainą a Unią Europejską, żeby zabezpieczyć gotowość przejścia do rozmów o kolejnym etapie współpracy – członkostwie Ukrainy w UE, które mogą się rozpocząć w czasie prezydentury Polski i Litwy w radzie Unii Europejskiej – odpowiednio w 2025 i 2027.

Ważna będzie także skoordynowana działalność na forum OBWE. Już w 2022 roku Polska przejmie przewodnictwo w tej organizacji, co stworzy szansę realnego wpływu na m.in. ustanowienie stałego monitoringu na linii rozgraniczenia pomiędzy terenami okupowanymi i obszarami kontrolowanymi przez rząd ukraiński oraz objęcie monitoringu całą ukraińsko-rosyjską granicę w Donbasie.

3. INICJATYWY MIĘDZYNARODOWE I WSPÓŁPRACA Z UNIĄ EUROPEJSKĄ

Warszawa, która jest jednym z największych zwolenników rozszerzenia UE i NATO na Wschód, jest często nazywana „ambasadorem Ukrainy w Europie”. Polska aktywnie wspiera europejskie i euroatlantyckie dążenia Ukrainy, akcentuje konieczność prowadzenia polityki „otwartych drzwi” wobec nowych państw i jest aktywnym uczestnikiem Specjalnej Misji Monitorującej OBWE. Instytucje unijne i większość państw członkowskich nie wyklucza możliwości przystąpienia Ukrainy do UE, jednak w tej chwili ogranicza się do rozwoju relacji dwustronnych wyłącznie w formie polityki sąsiedztwa. Specyfika polskiego podejścia polega na aktywnym wsparciu procesów politycznych, poprzedzających dołączenie Ukrainy do wspólnoty europejskiej. Polska aktywnie broni interesów Ukrainy potępiając agresję rosyjską, wspiera integralność i suwerenność Ukrainy, wspiera zachowanie polityki sankcji wobec Federacji Rosyjskiej za okupację Krymu i Sewastopola, oraz oddzielnych terenów obwodów Donieckiego i Ługańskiego, a polscy politycy aktywnie działają na rzecz zwolnienia więźniów politycznych Kremla. Poza tym, Polska aktywnie wspierała interesy ukraińskie w Radzie Bezpieczeństwa ONZ i była współinicjatorem rezolucji ds. Krymu¹¹. Polska aktywnie działa również na rzecz niedopuszczenia budowy gazociągu Nord Stream 2, wspiera prowadzone na Ukrainie reformy poprzez finansowanie projektów grantowych i dzielenie się doświadczeniem eksperckim. Polska była zaangażowana w podjęcie decyzji o dołączeniu Ukrainy do Programu Rozszerzonych Możliwości (Enhanced Opportunities Partnership) NATO w czerwcu 2020 roku¹². Tak aktywne wsparcie Ukrainy na poziomie międzynarodowym jest wynikiem nie tylko pozytywnego stosunku wobec Ukraińców, ale również wieloletniej współpracy dwustronnej, która prawie we wszystkich dziedzinach ma charakter partnerstwa strategicznego.

Polska jest ważnym sojusznikiem Ukrainy nie tylko w organizacjach międzynarodowych, ale również inicjatywach regionalnych. Jedną z najważniejszych z nich jest Partnerstwo Wschodnie. Polska broni koncepcji, która zakłada, że Unia Europejska powinna wspierać perspektywę członkostwa dla uczestników Partnerstwa, co jest w pełni zbieżne z dążeniami Ukrainy. To właśnie z inicjatywy Polski oraz Szwecji

¹¹ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ od 27.03.2017, konsultowano w dn. 27.10.2020 https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/68/262

¹² Strona oficjalna NATO, Oświadczenie w sprawie uznania Ukrainy członkiem Programu Rozszerzonych Możliwości, 12.06.2020 https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_176327.htm

odbyło się w maju 2019 roku, w Brukseli, posiedzenie z okazji 10 rocznicy Partnerstwa Wschodniego¹³, na którym określono główne kierunki współpracy na następne lata: adaptacja ustawodawstwa, instytucjonalizacja oraz współpraca sektorowa. Polska promuje również pomysł stworzenia oddzielnego sekretariatu organizacji (z siedzibą w Brukseli, który miałby się składać z dyplomatów państw wchodzących w skład Partnerstwa) oraz wprowadzenie systemu głosowania rotacyjnego, które mogłoby posłużyć do nawiązania głębszych kontaktów z państwami przewodniczącymi w Radzie UE i innymi instytucjami europejskimi w sprawach dotyczących planowania i opracowania agendy politycznej. W celu polepszenia obecnego poziomu współpracy pomiędzy państwami PW i UE w oddzielnych dziedzinach proponowany jest udział ministrów poszczególnych resortów do stałego udziału w nieoficjalnych posiedzeniach rad UE (na wzór członków Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu, którzy biorą udział w spotkaniach w formie Gymnich) oraz stworzenie wspólnej przestrzeni roamingowej. Wśród najbardziej ambitnych planów – stworzenie regionalnej strefy ekonomicznej dla państw Partnerstwa Wschodniego na wzór Środkowoeuropejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu. Następne spotkanie jest zaplanowane na 2021 r¹⁴. Wśród omawianych kwestii będą m.in. zielona energetyka, infrastruktura i cyfryzacja.

4. WSPÓŁPRACA MIĘDZYREGIONALNA I TRANSGRANICZNA

Współpraca międzyregionalna i transgraniczna jest ważnym elementem strategicznego partnerstwa Polski i Ukrainy, a jednocześnie efektywnym narzędziem europejskiej integracji Ukrainy oraz praktycznym mechanizmem dla wprowadzenia standardów europejskich na poziomie lokalnym. W obecnych warunkach rozwoju procesów integracyjnych na Ukrainie, współpraca transgraniczna odgrywa rolę katalizatora procesów wyrównania jakości życia mieszkańców terenów przygranicznych poprzez przepływ towarów, ludzi i kapitału. Współpraca międzyregionalna pomiędzy Ukrainą a Polską od lat sprzyja wzmocnieniu politycznych, ekonomicznych i społecznych więzi oraz nawiązaniu dialogu na różnych poziomach. Współpraca transgraniczna jest także efektywnym narzędziem służącym wzmocnieniu relacji na poziomie międzypaństwowym w zakresie m.in. wymiany informacji ale także

¹³ Strona oficjalna Komisji Europejskiej, Obchody 10-lecia Partnerstwa Wschodniego, 14.05.2020

¹⁴ Deutsche Welle, Nowe Zadania dla Partnerstwa Wschodniego zostaną wyznaczone w 2021 r., 11.06.2020, konsultowano w dn. 27.10.2020 <https://p.dw.com/p/3deSE>

budującym pozytywne doświadczenia w realizacji projektów i wprowadzaniu reform. Ponadto, sprzyja mobilizacji zasobów lokalnych i zwiększeniu efektywności ich wykorzystania, umożliwi realizację projektów ponadnarodowych.

Ukraina i Polska mogą pochwalić się wysoce rozwiniętą siecią współpracy międzyregionalnej. Wszystkie obwody na Ukrainie i województwa w Polsce mają zawarte umowy o współpracy i partnerów na poziomie regionalnym. Dla rozwiązania najważniejszych problemów dotyczących ukraińsko-polskiej współpracy międzyregionalnej powołana była Międzyrządowa Rada Koordynacyjna ds. Współpracy Międzyregionalnej, która podejmuje decyzje w kluczowych kwestiach związanych ze współpracą międzyregionalną, udziela rekomendacji dla rządów, opracowuje programy. W składzie Rady funkcjonuje m.in. Komisja ds. sytuacji nadzwyczajnych, współpracy transgranicznej oraz planowania przestrzennego. W celu zwiększenia efektywności funkcjonowania tego organu, ukraiński rząd opracował strategię na lata 2021–2027¹⁵, która wyznaczyła szereg priorytetowych zadań – realizacja projektów finansowanych przy pomocy programów międzynarodowych i programu Komisji Europejskiej pt. Sąsiedztwo, rozwój i współpraca międzynarodowa (NDICI)¹⁶; rozwój infrastruktury regionu karpackiego; wsparcie instytucji pozarządowych i organizacji społecznych działających na rzecz współpracy międzyregionalnej.

Katalizatorami polsko-ukraińskiej współpracy międzyregionalnej są dwa euroregiony, działające na pograniczu obu państw – Euroregion Karpacki, skupiający swoją działalność wokół tematyki rozwoju Karpat jako ważnego wspólnego dziedzictwa przyrodniczego oraz Euroregion Bug, który realizuje poszczególne projekty, w tym konferencje, inicjatywy edukacyjne oraz turystyczne pomiędzy województwem lubelskim ze strony polskiej, obwodem brzeskim na Białorusi oraz obwodami lwowskim i wołyńskim na Ukrainie¹⁷. Ważnym instrumentem dla rozwoju polsko-ukraińskiej współpracy międzyregionalnej i transgranicznej są projekty realizowane przez poszczególne programy unijne oraz organizacje europejskie: Radę Europy, Stałą komisję ds. władz i społeczności lokalnych (KGRE), Komisję współpracy transgranicznej Rady Europejskiej (SANST), Radę ds. europejskich regionów przygranicznych (AGEG).

Warto wyróżnić też działalność sieci Eurocities, która przewiduje udział przedstawicieli wielkich miast UE i państw spoza UE w posiedzeniach po-

¹⁵ Rozporządzenie Gabinetu Ministrów Ukrainy w sprawie państwowej strategii rozwoju regionalnego, 05.08.2020

¹⁶ Komisja Europejska, budżet na rozwój współpracy sąsiedzkiej, konsultowano w dn. 27.10.2020 https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-may2018-neighbourhood-development-cooperation_en.pdf

¹⁷ Euroregion Bug, konsultowano w dn. 27.10.2020

szczególnych instytucji unijnych dla realizacji wspólnej polityki miejskiej. Współpracując z ministerstwem spraw zagranicznych Polski, członkami stowarzyszonymi projektu zostały: Kijów, Lwów, Odessa i Charków. W ramach współpracy z Eurocities przedstawiciele ukraińskich miast uczestniczyli w spotkaniach dotyczących m.in. kultury, społeczeństwa, rozwoju ekonomicznego i ochrony środowiska.

W tym kontekście warto przywołać również działalność programu współpracy transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014–2020¹⁸, która służy jako efektywne narzędzie dla wykorzystania poprzez władze lokalne i organizacje pozarządowe funduszy dla realizacji projektów transgranicznych. Program ten obejmuje regiony przygraniczne (poszczególne podregiony województwa podkarpackiego, podlaskiego, mazowieckiego i lubelskiego ze strony Polski; obwody lwowski, wołyński, zakarpacki, rówieński, tarnopolski i iwanofrankowski ze strony ukraińskiej oraz obwody brzeski, grodzieński, miński oraz homelski na Białorusi). W latach 2019–2020 zostały zakończone projekty, które dotyczyły m.in. poprawy jakości infrastruktury transportowej, nowych szlaków turystycznych, współpracy w zakresie ratownictwa medycznego i zwiększenia dostępu do usług zdrowotnych, ochrony środowiska, poprawy systemu nadzoru granicy polsko-ukraińskiej. Poza tym, w ramach Programu zostały zrealizowane projekty na rzecz współpracy kulturowej i młodzieżowej, rewitalizacji zabytków dziedzictwa historycznego oraz zachowania kulturowej unikalności Karpat.

Przy pomocy finansowania ze strony Polski, na Ukrainie został zrealizowany projekt pt. „Stały rozwój miejscowości górskiej”. Łączny koszt pomocy wyniósł prawie 30 tysięcy euro. Celem tego projektu jest stworzenie warunków dla konkurencyjności, rozwoju infrastruktury, bezpieczeństwa i ekologii w obwodach lwowskim, zakarpackim, iwanofrankowskim i czerniowieckim.

Aktywna realizacja projektów, mających na celu rozwój międzyregionalny i transgraniczny pomiędzy Ukrainą a Polską spotyka się z szeregiem przeszkód: słabo rozwiniętą infrastrukturą przygraniczną, różnicami w ustawodawstwach, barierami instytucjonalnymi. Jednak tranzytowe położenie regionów przygranicznych Polski i Ukrainy może pomóc w rozwoju funkcji logistycznych, a uwarunkowania geograficzne stwarzają wiele możliwości dla szerszej współpracy, m.in. w dziedzinie turystyki. Sprzyjać rozwojowi współpracy międzyregionalnej powinna też intensyfikacja kontaktów naukowych i akademickich, rozwój przedsiębiorczości oraz innowacyjności, a także podwyższenie poziomu życia mieszkańców regionów przygranicznych. □

¹⁸ Program Polska-Białoruś-Ukraina, konsultowano w dn. 27.10.2020 <https://www.pbu2020.eu/pl>

II. WSPÓŁPRACA GOSPODARCZA

1. RAMY PRAWNE

Podstawowym dokumentem współpracy polsko-ukraińskiej jest *Traktat między Rzeczypospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy, sporządzony w dniu 18 maja 1992 r.* Jeżeli chodzi o współpracę strictly gospodarczą, to najważniejszymi dokumentami w relacjach polsko-ukraińskich są:

- ➔ Umowa między Rządem Ukrainy a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej o wzajemnym popieraniu i ochronie inwestycji z 12.01.1993;
- ➔ Umowa między Gabinetem Ministrów Ukrainy a Rządem Rzeczypospolitej Polskiej o współpracy gospodarczej z 04.03.2005;
- ➔ Konwencja między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy w sprawie unikania podwójnego opodatkowania i zapobiegania uchylania się od opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku.

Jedną z ważnych umów pomiędzy Polską a Ukrainą, podpisanych za kadencji Prezydentów Andrzeja Dudy i Wołodymyra Zełeńskiego jest Wspólna Deklaracja o współpracy bilateralnej w zakresie wymiany informacji podatkowych, która została

podpisana 28 sierpnia 2020 roku. Należy zauważyć, że realizacja tej umowy pomoże wesprzeć wysiłki nie tylko na rzecz skutecznego zwalczania oszustw związanych z VAT, ale też i na polepszenie warunków działalności uczciwych przedsiębiorców z Polski i Ukrainy.

„Efektywniejsza walka z oszustami podatkowymi to przede wszystkim dalszy wzrost bezpieczeństwa uczciwych przedsiębiorców. Dzięki agresywnemu planowaniu podatkowemu lub współpracy z przestępcami, oszuści osiągają wyższe zyski i płacą niższe podatki. Zaburza to konkurencję i często skutkuje fiaskiem rzetelnych firm” – zaznaczył wiceminister finansów Jan Sarnowski¹⁹.

2. RELACJE HANDLOWE

Wskaźniki współpracy gospodarczej pomiędzy Polską a Ukrainą jedynie potwierdzają intensyfikację dobrych relacji podczas kadencji Prezydentów Andrzeja Dudy i Wołodymyra Zełeńskiego. Według danych Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy w pierwszych ośmiu miesiącach 2020 roku Polska była największym partnerem handlowym Ukrainy spośród państw Unii Europejskiej i plasuje się na trzecim miejscu w innym zestawieniu, będąc jednym z kluczowych partnerów w zakresie transakcji importowych i eksportowych na świecie²⁰.

Według statystyk ukraińskich w roku 2019 handel międzynarodowy pomiędzy Ukrainą a Polską wzrósł o 7,4% w porównaniu do roku 2018 i wyniósł 7,4 mld USD²¹. Natomiast dane Głównego Urzędu Statystycznego nieco się różnią i według statystyk polskiej strony w roku 2019 handel polsko-ukraiński wyniósł ok. 8,7 mld USD²². Rośnie również wolumen handlu usługami, jednak jego udział w całkowitym obrocie gospodarczym pozostaje znikomy. Najważniejszym jest jednak to, że statystyki obu państw są zgodne co do ciągłej pozytywnej dynamiki relacji gospodarczych obu państw, nawet w czasie pandemii COVID-19.

Analiza całościowa danych handlowych Polski oraz Ukrainy wskazuje na asymetryczny charakter relacji gospodarczych. O ile Polska pozostaje dla Ukrainy

¹⁹ Ministerstwo Finansów RP, „Polska i Ukraina razem przeciwko oszustom podatkowym”, konsultowano w dn. 27.10.2020r. <https://www.gov.pl/web/finanse/polska-i-ukraina-razem-przeciwko-oszustom-podatkowym>

²⁰ Państwowy Urząd Statystyczny Ukrainy, konsultowano w dn. 27.10.2020r. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/zd/ztt/ztt_u/arh_ztt2020.html

²¹ Ibid.

²² Główny Urząd Statystyczny Polski, konsultowano w dn. 27.10.2020r. <http://swaid.stat.gov.pl/SitePages/DBW/HandelZagraniczny.aspx>

trzecim partnerem handlowym w skali światowej (po Chinach oraz Rosji) oraz liderem w skali europejskiej, o tyle udział obrotów handlowych z Ukrainą na poziomie 2,11% w ogólnym eksporcie pozwala na ulokowanie Ukrainy na dopiero 16. miejscu wśród partnerów handlowych w statystykach polskich.

Wśród głównych przyczyn asymetryczności polsko-ukraińskich relacji handlowych należy wymienić:

Po stronie ukraińskiej –

- ➔ Konflikt na wschodzie Ukrainy oraz drastyczne pogorszenie się stosunków gospodarczych z Rosją wymusiły konieczność poszukiwania nowych partnerów handlowych. Równolegle, w 2014 roku Ukraina podpisała Układ o stowarzyszeniu z UE, co poprawiło warunki współpracy gospodarczej z krajami unijnymi. Należy jednak zwrócić uwagę, iż pogłębiona i kompleksowa strefa wolnego handlu była tymczasowo stosowana od 1 stycznia 2016 roku. Poprawiło to dostępność nowych rynków handlowych oraz możliwość zacieśnienia współpracy handlowej pomiędzy Ukrainą a państwami UE. Układ całkowicie wszedł w życie z dniem 1 września 2017.
- ➔ Dla przykładu, dzięki podpisaniu Układu o stowarzyszeniu została zwiększona lista objętych wymianą handlową produktów rolnych (do 36 pozycji). Około 300 ukraińskich firm ma prawo do eksportu towarów i usług na teren UE, z czego jedna trzecia z nich eksportuje produkty spożywcze. Sporządzono wzory certyfikatów importowych na Ukrainę, co znacznie upraszcza i ułatwia handel między Polską a Ukrainą²³. Unia Europejska stała się głównym partnerem handlowym Ukrainy, a Polska – liderem wśród państw europejskich.

Po stronie polskiej –

- ➔ Siłą rzeczy, od chwili dołączenia Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku, głównymi partnerami handlowymi Polski są

²³ Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A., „Ukraina. Przewodnik po rynku”, 2018 (str.35)

państwa UE. Dla porównania, w 2019 roku polski eksport do Niemiec osiągnął 74 mld USD²⁴, co oznacza 13 razy bardziej intensywną współpracę handlową Polski z Niemcami niż z Ukrainą.

- ➔ Oprócz tego, w porównaniu z polskim eksportem na Ukrainę, ukraiński eksport do Polski obejmuje głównie surowce i towary słabo przetworzone, podczas gdy polski eksport na Ukrainę to eksport produktów z większym udziałem przetwórstwa.

3. WSPÓŁPRACA INWESTYCYJNA

Polsko-ukraińskie stosunki gospodarcze rozwijają się także w zakresie działalności inwestycyjnej. Według danych Państwowej Służby Statystycznej Ukrainy, pod koniec 2019 roku łączna wartość inwestycji bezpośrednich z Polski na Ukrainę wyniosła 693,7 mln USD – 2,5% wszystkich inwestycji bezpośrednich z zagranicy na Ukrainie na tę chwilę. Ponadto w ciągu 2019 roku odnotowano wzrost wolumenu inwestycji bezpośrednich z Polski na Ukrainie na poziomie 60 mln USD.

Jeżeli chodzi o ważne dotychczasowe inwestycje na Ukrainie, wymienić warto inwestycje banku PKO BP w „Kredobank”, zaangażowanie spółki Getin Holding w Idea Banku oraz towarzystwa ubezpieczeniowego PZU S.A. w PZU Ukraina. Wśród podmiotów sektora przemysłowego wymienić warto m.in. inwestycje firm Barlinek (producent warstwowych podłóg drewnianych), Cersanit S.A. (grupa kapitałowa, działająca na międzynarodowym rynku płytek ceramicznych i kompleksowego wyposażenia łazienek), Polimex-Mostostal S.A. (firma inżynieryjno-budowlana), Śnieżka (producent farb), Can-Pack S.A. (producent opakowań metalowych), Inter-Groclin (przemysł samochodowy), Nowy Styl (firma meblarska), LPP S.A. (firma odzieżowa)²⁵.

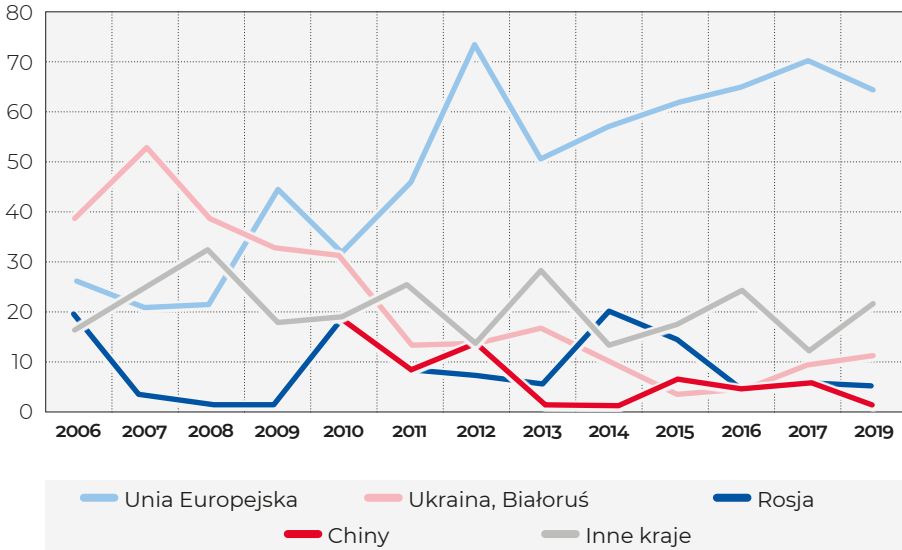
Aspiracje dotyczące inwestowania polskich firm na Wschodzie, w tym na Ukrainie, znajdowały się jednak na o wiele wyższym poziomie w roku 2007 i zostały zrewidowane po kryzysie w latach 2008–2009²⁶.

²⁴ Główny Urząd Statystyczny Polski, konsultowano w dn. 27.10.2020r. <http://swaid.stat.gov.pl/SitePages/DBW/HandelZagraniczny.aspx>

²⁵ Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A., „Ukraina. Przewodnik po rynku”, 2018 (str.35)

²⁶ Polski Instytut Ekonomiczny, „Zagraniczna ekspansja inwestycyjna polskich przedsiębiorstw – tendencje, perspektywy”, grudzień 2019, str. 35

Wykres 1. Planowane kierunki geograficzne polskich inwestycji bezpośrednich za granicą w latach 2006–2019 [plany dwuletnie, w %]

Źródło: Polski Instytut Ekonomiczny, opracowanie na podstawie badań ankietowych z lat 2006–2019

Światowy kryzys finansowo-gospodarczy w znacznym stopniu przyczynił się do innego spojrzenia na kierunki geograficzne planowanych inwestycji. Coraz mniej inwestycji bezpośrednich planowano zlokalizować na rynkach wschodnich (Ukraina, Rosja, Białoruś), zaś ich znaczącą większość zaczęto kierować do UE. W 2010 r. w pewnym stopniu sprzyjały temu przygotowane i realizowane przez część krajów unijnych programy wspierające działalność gospodarczą firm i inwestycje bezpośrednie²⁷.

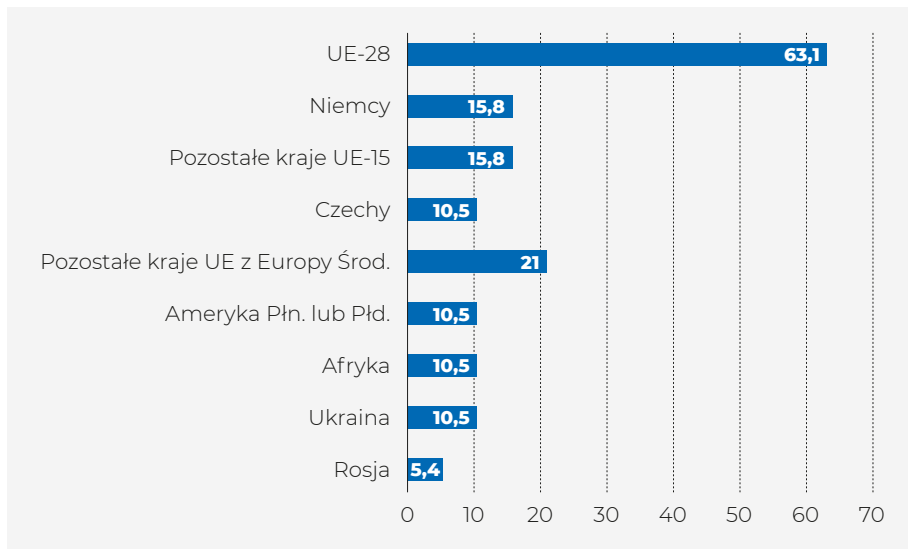
Choć zachęt ze strony Ukrainy nie jest zbyt wiele – państwo znajduje się w stanie konfliktu zbrojnego – to jednak kierunek ukraiński pozostaje ważny dla inwestorów z Polski. Według deklarowanych planów inwestycyjnych również w latach 2020–2021 eksporterzy polscy zamierzają ulokować ok. 10,5% inwestycji bezpośrednich na Ukrainie²⁸.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

Wykres 2. Kierunki geograficzne planowanych polskich inwestycyjnych bezpośrednich za granicą w latach 2020–2021 [w %]

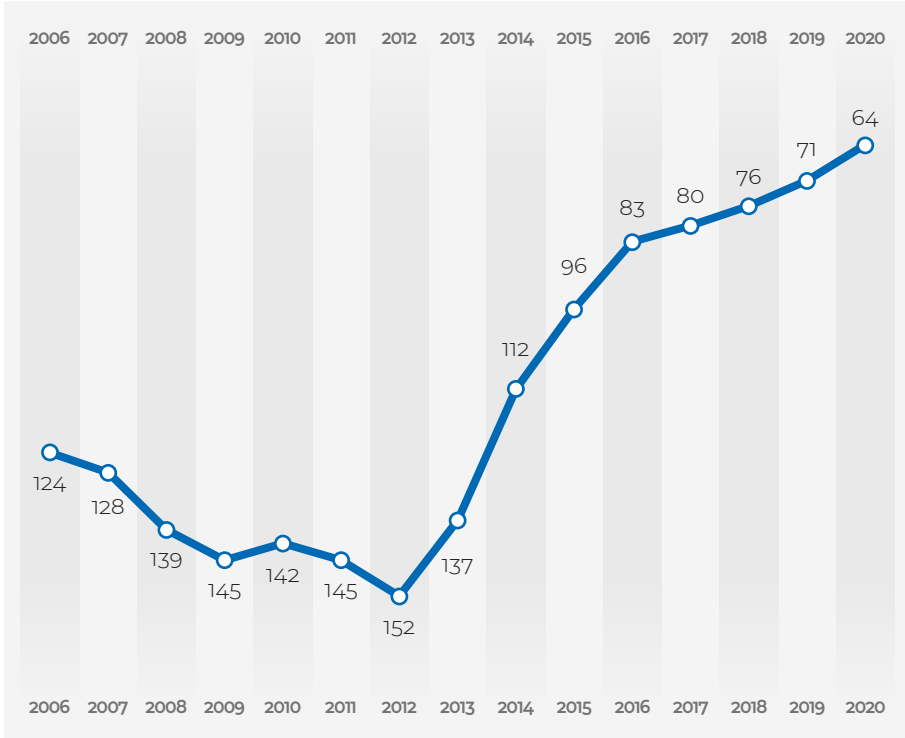
Źródło: Polski Instytut Ekonomiczny, opracowanie na podstawie badań ankietowych z lat 2006–2019.

Przyczyn atrakcyjności ukraińskiego kierunku dla inwestorów z Polski jest kilka. Oprócz tego, że jest to kraj o dużym potencjale konsumenckim (ponad 42 mln. osób) oraz niskimi kosztami wynagrodzenia pracowników, od 2014 r. Ukraina przechodzi proces transformacji. Przeprowadzane są reformy, które mają na celu poprawę klimatu inwestycyjnego na Ukrainie. Oczywistym jest, iż to długotrwały proces, ale wyniki są widoczne już teraz. W przeprowadzonym przez Bank Światowy rankingu Doing Business – 2020, Ukraina zajęła 64. miejsce na 190 badanych państw, poprawiając swoją pozycję rankingową o 88 pozycji w stosunku do 2012 roku.²⁹

Tak wysoko w wyżej cytowanym rankingu Ukraina nie plasowała się jeszcze nigdy. Pozwoliły na to reformy za kadencji Prezydenta Zeleńskiego, które poprawiły kilka wskaźników branych do uwagę przy opracowaniu przez Bank Światowy rankingu, a zwłaszcza uproszczenia w uzyskaniu pozwolenia na budowę, podłączenia

²⁹ Sojusz Przedsiębiorców Ukrainy, Prawda Gospodarcza „Doing Business – 2020. Za rachunek czego Ukraina podniosła się w rankingu do 64 pozycji”, konsultowano w dn. 27.10.2020r. <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2019/10/24/652929/>

Wykres 3. Miejsce Ukrainy w rankingu Doing Business [lata 2006–2020]

Źródło: Sojusz Przedsiębiorców Ukrainy, *Prawda Gospodarcza w oparciu o rankingi Doing Business*

do sieci elektroenergetycznej, otwarcia rynku ziemi oraz wzmocnienie ochrony inwestorów mniejszościowych.

Parlament oraz rząd Ukrainy poczyniły jeszcze kilka innych ważnych kroków naprzód, które nie zostały wzięte pod uwagę w rankingu na rok 2020, ale prawdopodobnie wzmocnią pozycję Ukrainy jeszcze bardziej w roku 2021. Chodzi m.in. o uproszczenia odprawy celnej dla towarów, ochronę praw własności, zwiększenie dostępności kredytów, zmiany dotyczące opodatkowania.

Spojrzenie z innej perspektywy pokazuje, że inwestycje w przeciwnym kierunku, z Ukrainy do Polski, w 2019 roku były 40 razy mniejsze i opiewały na kwotę jedynie

1,4 mln USD, a ich łączna dotychczasowa wartość wynosi ok. 8 mln USD³⁰. Prawie 98% wszystkich inwestycji bezpośrednich z Ukrainy w UE przypada na Cypr z wolumenem na poziomie 5 936 mln USD, przewyższając inwestycje na rynku polskim ponad 740 razy³¹. W przeprowadzonym przez Bank Światowy rankingu Doing Business – 2020 Polska zajęła 40. miejsce na 190 badanych państw³².

4. BARIERY DLA WSPÓŁPRACY HANDLOWEJ I INWESTYCYJNEJ

Bariery, które w znacznym stopniu utrudniają m.in. handel polsko-ukraiński, były też przedmiotem dyskusji pt. „*Jak usuwać bariery międzynarodowej współpracy gospodarczej?*” podczas tegorocznego Forum Ukraina-Europa, które miało miejsce w dniach 4–5 lutego w Rzeszowie.

Zenon Daniłowski, prezes zarządu spółki Makarony Polskie S.A., drugiej największej firmy po Lubella S.A. produkującej i eksportującej wyroby zbożowe od lat 90. ubiegłego wieku, zwrócił uwagę na niesatysfakcjonujące limity sprowadzania towarów z Ukrainy wynikające z umowy stowarzyszeniowej, które kończą się już w pierwszym tygodniu stycznia. Problem ten dotyka przede wszystkim importu zbóż, semoliny i masy jajecznej³³.

Podczas tejże dyskusji Jerzy Jacek Szugajew, pierwszy wiceprezes zarządu Kredobanku S.A. Polska, określił bariery w rozwoju handlu z Ukrainą. Wśród największych ograniczeń wymienił złą sytuację na granicy. Wypracowanie nowych procedur współpracy służb granicznych ograniczyłoby tworzenie się kolejek i “wąskich gardeł”, które niewątpliwie mają wpływ na impas w rozwoju transportu i obrót handlowy. Powolny proces rozliczania podatku VAT, ograniczenia bezcłowego eksportu wynikające z zapisów umowy stowarzyszeniowej, ograniczenia dewizowe, kryzys gospodarczy, aneksja Krymu i wojna, zakaz repatriacji dywidend, długoterminowe pozyskiwanie środków finansowych na rozwój,

³⁰ Państwowy Urząd Statystyczny Ukrainy, konsultowano w dn. 27.10.2020r. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/zd/ztt/ztt_u/arh_ztt2020.html

³¹ Ibid.

³² Business Insider, “Polska trzeci raz z rzędu spadła w rankingu Doing Business. Ministerstwo komentuje”, konsultowano w dn. 27.10.2020r. <https://businessinsider.com.pl/finanse/doing-business-2020-polska-na-40-miejscu/6ojpbrf>

³³ Instytut Studiów Wschodnich, relacja z dyskusji pt. „*Jak usuwać bariery międzynarodowej współpracy gospodarczej?*” podczas Forum Ukraina-Europa (4–5 lutego 2020), konsultowano w dn. 28.10.2020 <https://www.forum-ekonomiczne.pl/jak-usuwac-bariery-miedzynarodowej-wspolpracy-gospodarczej-relacja/>

zdaniem Szugajewa, to kolejne problemy, którym trzeba będzie stawić czoła w najbliższej przyszłości³⁴.

Bardzo ciekawą analizę barier we współpracy pomiędzy Polską a Ukrainą przedstawił w sierpniu br. Ambasador Polski na Ukrainie Bartosz Cichocki w artykule dla Prawdy Europejskiej³⁵. Wymienia on politykę protekcjonizmu Ukrainy, przeprowadzoną za pomocą oclenia oraz wprowadzenia ilościowych limitów dla towarów zagranicznych, jako jedną z głównych barier dla pogłębienia współpracy, która ogranicza konkurencję i sztucznie blokuje importowanie. Według Ambasadora Cichockiego „*Niejasne przepisy, wadliwy system sądowniczy i niejasne działania agencji rządowych pozostają główną barierą dla inwestorów zagranicznych, którzy chcą zwiększyć swoją obecność na Ukrainie, ale w obawie przed problemami porzucają ją i wybierają inne, bezpieczniejsze lokalizacje*”³⁶.

Wśród innych przeszkód i barier w prowadzeniu działalności gospodarczej na Ukrainie dla zagranicznych przedsiębiorców i inwestorów warto wymienić m.in.³⁷:

- ➔ słaby poziom świadczenia usług administracyjnych dla biznesu,
- ➔ niedostateczne wsparcie przedsiębiorców i inwestorów przez władze lokalne,
- ➔ korupcja instytucji administracyjnych i sądowych,
- ➔ duża liczba ograniczeń pozataryfowych, związanych z dopuszczeniem importowanych towarów do obrotu na rynek — m.in. certyfikacji, atestów, przepisów weterynaryjnych i fitosanitarnych itp.,
- ➔ zły stan infrastruktury i niewielka liczba przejść granicznych, co prowadzi do bardzo długiego czasu oczekiwania na granicy, zwłaszcza w sytuacji przewozu ładunków.

Warto zaznaczyć, że za kadencji prezydenta Zeleńskiego uregulowany został rynek ziemi, w tym gruntów rolnych, co jednoznacznie wpływa na poprawę klimatu inwestycyjnego Ukrainy.

Jeżeli chodzi o stan infrastruktury, przejść granicznych i dróg podjazdowych, to są one m.in. przedmiotem obrad Polsko-Ukraińskiej Międzynarodowej Rady Koordynacyjnej ds. Współpracy Międzyregionalnej. Obecnie na granicy polsko-ukraińskiej

³⁴ Ibid.

³⁵ Bartosz Cichocki, „Dla Waszej i naszej gospodarki: co utrudnia stosunki między Ukrainą a Polską”, konsultowano w dn. 27.10.2020, <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/06/18/7111218/>

³⁶ Ibid.

³⁷ Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A., „Ukraina. Przewodnik po rynku”, 2018 (str.40)

znajduje się 14 przejść granicznych, a mianowicie: drogowe: Dorohusk – Jahodyn, Zosin – Uściług, Dołhobyczów – Uhrynów, Hrebenne – Rawa Ruska, Korczowa – Krakowiec, Medyka – Szeginie, Krościenko – Smolnica, Budomierz – Hruszów; oraz kolejowe: Dorohusk – Jahodyn, Hrebenne – Rawa Ruska, Hrubieszów – Włodzimierz Wołyński, Krościenko – Chyrów, Przemyśl – Mościska, Werchrata – Rawa Ruska.

Trwają prace mające na celu zwiększenie ich liczby i budowę dwóch nowych przejść granicznych: Michniowiec – Łopuszanka i Zbereże – Adamczuki. Strona ukraińska modernizuje, m.in. za pomocą kredytu udzielonego przez rząd polski, drogi dojazdowe ze strony ukraińskiej do polsko-ukraińskich przejść granicznych, w tym Budomierz – Hruszew, Dołhobyczów – Uhrynów, Krościenko – Smolnica, Zosin – Uściług, Hrebenne – Rawa Ruska i Malhowice – Niżankowice. Trwają rozmowy dotyczące rozwoju sieci kolejowej przez polsko-ukraińską granicę państwową oraz możliwości uruchomienia połączeń Zagórz – Chyrów i Przemyśl – Niżankowice³⁸.

5. INFRASTRUKTURA I TRANSPORT

Podczas wszystkich spotkań dwustronnych szczególna uwaga poświęcona była zagadnieniom związanym z infrastrukturą i transportem. W 2019 roku pomiędzy Ukrainą a Polską toczył się ostry spór o liczbę zezwoleń na przewozy drogowe dla ukraińskich przewoźników. Polska polityka ograniczająca państwowym wschodnim liczbę zezwoleń prowadzi do poważnych utrudnień w ukraińskim sektorze transportowym, ponieważ to właśnie przez Polskę przebiega główna droga tranzytowa z Ukrainy do całej Unii Europejskiej. Liczba zezwoleń wydanych Ukrainie była wówczas niższa o 20 procent³⁹, co spowodowało, że już we wrześniu 2019 roku limit zezwoleń został prawie wyczerpany. Spowodowało to zablokowanie przejść granicznych i liczne protesty przewoźników. Konflikt udało się rozwiązać w listopadzie. Ministrowie infrastruktury doszli do porozumienia zwiększając liczbę zezwoleń i ustalili wprowadzenie wspólnego cyfrowego systemu wymiany dokumentów⁴⁰. Realizacja pierwszych projektów w tym zakresie powinna się rozpocząć już w 2021 roku.

³⁸ Protokół z XV posiedzenia Polsko-Ukraińskiej Międzynarodowej Rady Koordynacyjnej ds. Współpracy Międzyregionalnej, 21–22 marca 2019r.

³⁹ Transport Logistyka Polska, Obniżamy Wysokość Kontyngentu Zezwoleń dla Ukrainy i Polski, 11.11.2018, konsultowano w dn. 27.10.2020 <https://tlp.org.pl/obnizamy-wysokosc-kontyngentu-zezwolen-dla-ukrainy-i-polski/>

⁴⁰ Ministerstwo Transportu Ukrainy, Ukraińscy przewoźnicy otrzymają dodatkowo 5000 pozwoleń, 28.11.2019 <https://mtu.gov.ua/news/31350.html>

Jednak podstawowy problem z zapewnieniem sprawnej działalności branży logistyki i spedycji leży przede wszystkim w słabo rozwiniętej infrastrukturze przygranicznej, która nie jest w stanie obsłużyć obecnego poziomu natężenia ruchu granicznego. Rozwiązaniem tego problemu mogłaby być optymalizacja pracy i zwiększenie liczby punktów przejść granicznych oraz rozdzielanie przewozów towarów i ludzi.

Rozwój infrastruktury na terenach przygranicznych od wielu lat jest również jednym z najważniejszych zadań dla współpracy polsko-ukraińskiej. W celu wzajemnego uzupełnienia infrastruktury po obu stronach granicy, polski rząd udzielił w 2015 roku Ukrainie kredytu na preferencyjnych warunkach w wysokości 100 mln euro na modernizację infrastruktury transportowej⁴¹. Zgodnie z warunkami, udział dostaw polskich towarów i usług w całości dostaw finansowanych kredytem nie może być mniejszy niż 60%. Wynegocjowane warunki finansowe zapewniają 35% poziom dotowania zgodnie z wymogami określonymi przez OECD. 68 mln euro z całej kwoty kredytu powinno zostać wykorzystane na remont dróg przygranicznych, 25 mln – na remont przejść granicznych i 7 mln – na budowę budynków służb celnych i granicznych.

Jednak w trakcie realizacji projektu, urzędnicy napotkali na trudności w obszarze współdziałania dwóch systemów ekonomicznych. W związku z powyższym, końcowy termin podpisania umów z podwykonawcami został przedłużony do końca 2019 roku⁴², chociaż prac nie udało się rozpocząć i po tym terminie ze względu na konieczność uregulowania kwestii zwrotu podatków dla polskich firm. Ustawa, która może odblokować ten proces nadal jest rozpatrywana w parlamencie Ukrainy. W związku z tymi niedogodnościami jeden z podwykonawców – Unibep S.A., który powinien był przeprowadzić remont drogi na trasie Gruszów-Niemirów w obwodzie lwowskim, zrezygnował z udziału w projekcie⁴³. Władze obwodu, zadeklarowały co prawda, że prace budowlane na tym odcinku drogi zostaną przeprowadzone⁴⁴, jednak ich sfinansowanie odbędzie się już z budżetu regionalnego, bowiem prawo do zawarcia nowych umów z podwykonawcami w ramach kredytu Ukraina już straciła.

⁴¹ Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Kredyt dla Ukrainy, 07.09.2015 <https://www.premier.gov.pl/wydarzenia/aktualnosci/kredyt-dla-ukrainy.html>

⁴² Protokół pomiędzy rządem Ukrainy a rządem RP o wniesieniu zmian do umowy w sprawie udzielenia kredytu z 09.09.2015, 06.02.2019 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_003-18#n12

⁴³ Portal Money.pl, Unibep rozwiązał umowę na prace drogowe na Ukrainie, 09.07.2020, konsultowano w dn. 26.10.2020 <https://www.money.pl/gielda/unibep-rozwiazal-umowe-na-prace-drogowe-na-ukrainie-6530293693286529a.html>

⁴⁴ Oświadczenie Lwowskiej Obwodowej Administracji Państwowej w sprawie budowy drogi na Gruszów, 19.03.2019 <https://loda.gov.ua/news?id=43845>

Podpisane dotychczas umowy przewidują możliwość wykorzystania 83,6 mln euro kredytu⁴⁵. W ramach projektu m.in. został zaktywizowany proces modernizacji przejść granicznych „Szegynie” i „Krakowiec”, Ukraina rozpoczęła remont szlaków drogowych: Jaworów – Gruszów, Uściług – Łuck-Równie. Drogi te prowadzą do najbardziej natężonych przejść na granicy ukraińsko-polskiej. Zakończone prace budowlane pozwolą ukraińskim przewoźnikom i podróżującym na oszczędzenie czasu i pieniędzy, a także przyczynią się do rozładowania kolejek na przejściach. Przekraczający granicę wybierali bowiem zwykle te przejścia, do których prowadziła najlepsza infrastruktura drogowa, a to z kolei powodowało nierównomierne natężenia ruchu w niektórych miejscach i w efekcie utrudniało płynność ruchu. W zmniejszeniu natężenia na przejściach samochodowych i pieszych może również pomóc otwarcie nowych połączeń kolejowych (które na czas pandemii zostały zawieszono). Już w najbliższym czasie planowana jest budowa odcinka torowiska o tzw. europejskim rozstawie⁴⁶. Nowy odcinek torów ma prowadzić od położonej we Lwowie stacji Skniłów do przejścia granicznego na granicy z Polską zlokalizowanego w Mościskach. Uruchomienie nowych połączeń pomiędzy Polską a Ukrainą może nie tylko skrócić czas podróży, ale również zwiększyć dostępność ukraińskiej infrastruktury kolejowej dla polskich i europejskich firm.

W latach 2019–2020 zostały również otwarte nowe połączenia autobusowe. Na ukraińskim rynku pojawił się międzynarodowy przewoźnik autobusowy FlixBus, który uruchomił nowe trasy, łączące z Ukrainą Warszawę, Kraków, Łódź, Szczecin i Katowice⁴⁷. W ciągu ostatnich lat zwiększała się także sieć połączeń lotniczych, jednak ze względu na kryzys spowodowany pandemią COVID-19 firmy lotnicze tymczasowo zawiesiły planowane otwarcia. Po wznowieniu ruchu lotniczego latem 2020 roku, połączenia z Polską posiadają obecnie jedynie Kijów, Lwów i Odessa⁴⁸.

Ważne memorandum dotyczące współpracy i rozwoju korytarza transportowego pomiędzy Gdańskiem a Morzem Czarnym zostało podpisane przez

⁴⁵ Portal Europejska Prawda, Kredyt straconych możliwości: jak Ukraina podważa relacje nie tylko z Polską, 01.10.2020, konsultowano w dniu 28.10.2020 <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2020/10/1/7114881/>

⁴⁶ Centrum Strategii Transportowych, Budowę eurokoleju do granicy z Polską planują rozpocząć już w 2020 r., 27.02.2020, konsultowano w dniu 26.10.2020 https://cfts.org.ua/news/2020/02/27/evrokoleju_do_granitsy_s_polshey_uz_planiruet_nachat_stroit_uzhe_v_2020_godu_57540

⁴⁷ Ukraińsko-Polska Platforma Medialna, FlixBus otwiera nowe połączenia z Polski do Ukrainy, 22.10.2020, konsultowano w dn. 26.10.2020 <https://upmp.news/ua-in-polish/flixbus-vidkryye-dva-novi-rejsy-z-ukrainy-do-polshhi/>

⁴⁸ Ukraińska Prawda, Polska wznowia połączenia lotnicze z Ukrainą, 01.07.2020, konsultowano w dn. 26.10.2020 <https://www.pravda.com.ua/news/2020/07/1/7257744/>

ministrów infrastruktury Ukrainy i Polski w październiku 2020 roku⁴⁹. Podmiotami wykonującymi realizację memorandum są Administracja Portów Morskich Ukrainy oraz Port Morski Gdańsk. Celem tego memorandum jest zwiększenie wymiany handlowej, rozszerzenie kontaktów w zakresie wsparcia wszelkich inicjatyw podmiotów działających w ramach korytarza transportowego oraz wsparcie i promocja na zasadzie wzajemnych korzyści. Ponadto, realizacja memorandum pozwoli zmaksymalizować przepływ towarów na trasach ruchu kontenerowego z Chin przez Ukrainę do Polski i Europy oraz z powrotem, przy jego realizacji na różne sposoby i różnymi środkami transportu. Podpisane Memorandum będzie sprzyjało współpracy w zakresie rozwoju i eksploatacji portów, nowoczesnych usług logistycznych, przewozów intermodalnych, inteligentnej budowy portów, szkoleń pracowników. Stwarza też możliwość absorpcji funduszy UE i pomocy technicznej dla projektów polsko-ukraińskich.

W ramach spotkania minister infrastruktury Ukrainy oświadczył, że w 2020 roku Ukraina przeznaczyła około 5 mld hrywien na projekt GO Highway, która zakłada budowę autostrady łączącej porty w Gdańsku i w Odessie. *„W tym roku zakończyliśmy już budowę 100 km dróg z zaplanowanych 140 km. W przyszłym roku również rozpoczniemy zakrojoną na szeroką skalę przebudowę autostrady M-05 Kijów-Odessa.”* – powiedział ukraiński minister⁵⁰.

Poza tym, ukraińska strona liczy na współpracę przy realizacji wielkich projektów infrastrukturalnych, w wykonaniu których uczestniczy Polska. Chodzi, m.in. o budowę Centralnego Portu Komunikacyjnego (CPK), Via Carpatia, Via Baltica, Rail Baltica oraz innych projektów infrastrukturalnych w ramach Inicjatywy Trójmorza.

Współpraca przy realizacji tych projektów może pomóc w wykorzystaniu położenia geograficznego Polski i Ukrainy dla rozszerzenia współpracy w zakresie przewozów morskich i lądowych w ramach TEN-T, Jedwabnego Szlaku oraz w transporcie towarów z Europy do Azji i z powrotem. □

⁴⁹ Ministerstwo Infrastruktury Ukrainy, Ukraina i Polska będą współpracować na rzecz rozwoju korytarza transportowego pomiędzy Gdańskiem a Morzem Czarnym, 13.10.2020 <https://mtu.gov.ua/news/32278.html?PrintVersion>

⁵⁰ Ukrinform, Ukraina i Polska będą wspólnie rozwijać korytarz transportowy Gdańsk-Morze Czarne, 13.10.2020, konsultowano w dn. 26.10.2020 <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3116817-ukraina-ta-polska-spilno-rozvivatimut-transportnij-koridor-gdansk-corne-more.html>

III. BEZPIECZEŃSTWO

Zacieśnienie współpracy pomiędzy Polską a Ukrainą w kwestiach bezpieczeństwa wydaje się słuszną i konieczną decyzją obu państw przy założeniu mówiącym o kontynuowaniu przez Rosję polityki podważania obecnego ładu międzynarodowego w celu rozszerzenia własnej strefy wpływów.

1. RAMY PRAWNE

W dniu 14 września 2020 roku, miesiąc przed spotkaniem z prezydentem RP, Wołodymyr Zeleński zatwierdził nową Strategię Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy. Jedną z jej trzech kluczowych zasad jest współpraca, która została zdefiniowana jako „rozwijanie strategicznych stosunków z kluczowymi partnerami zagranicznymi, przede wszystkim z Unią Europejską i NATO oraz ich państwami członkowskimi, Stanami Zjednoczonymi Ameryki, pragmatyczną współpracę z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi w oparciu o interesy narodowe Ukrainy”⁵¹.

W wyżej wymienionej Strategii wyraźnie został określony priorytet współpracy pomiędzy Ukrainą a Polską w dziedzinie bezpieczeństwa, co na przykład nie było wprost wymienione w poprzedniej Strategii, przyjętej w 2015 roku przez poprzedniego prezydenta Ukrainy Petra Poroszenkę. W szczególności punkt 36 nowej

⁵¹ Dekret Prezydenta Ukrainy nr 392/2020 w sprawie decyzji Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Ukrainy z dnia 14 września 2020 r. „W sprawie strategii bezpieczeństwa narodowego Ukrainy”

Strategii wskazuje Polskę jako jednego z pięciu strategicznych partnerów Ukrainy, z którymi planowane jest zacieśnienie ścisłej współpracy w celu wzmocnienia bezpieczeństwa regionalnego.

Patrząc z punktu widzenia Polski, punkt 2.3 Strategii Bezpieczeństwa Narodowego, zatwierdzonej przez Prezydenta Andrzeja Dudę w 2017 roku, zakłada podjęcie działań m.in. na rzecz umacniania niepodległości, suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy, w tym wsparcie jej dążenia do realizacji aspiracji europejskich i euroatlantyckich oraz zaangażowanie w działania stabilizacyjne we wschodnim otoczeniu Polski, w tym w ramach Partnerstwa Wschodniego.

2. REGIONALNA WSPÓŁPRACA WOJSKOWA

„W grupie siła” – to stare powiedzenie zdaje się być uniwersalne i ponadczasowe, szczególnie w przypadku spraw związanych z obronnością i bezpieczeństwem państwowym. Tak jak w czasach średniowiecza i wojen światowych, tak i dzisiaj państwa zacieśniają regionalną współpracę militarną celem zwiększenia możliwości obronnych przed agresywnymi sąsiadami. Wspólne ćwiczenia, mieszane dywizje – fakt ich istnienia ma dziś istotny wpływ na bezpieczeństwo państwa⁵².

Ukraina od dłuższego czasu uczestniczy w realizacji Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO) Unii Europejskiej. Podstawowymi dokumentami regulującymi współpracę UE-Ukraina w dziedzinie WPBiO są: *Umowa w sprawie procedur bezpieczeństwa wymiany informacji niejawnych* oraz *Umowa ustanawiająca ramy udziału Ukrainy w prowadzonych przez UE operacjach zarządzania kryzysowego* (zawarte 13 czerwca 2005 roku i ratyfikowane przez Ukrainę odpowiednio w grudniu 2006 i marcu 2008).

W ramach wyżej wymienionych umów Ukraina od 2005 roku może dostosowywać się do stanowisk i oświadczeń Unii Europejskiej w sprawach regionalnych i międzynarodowych. Tym samym Ukraina ma prawo być częścią wspólnych operacji UE, podobnie jak kraje kandydujące oraz członkowie Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Dyskusja na temat nierozstrzygniętych kwestii dotyczących bezpieczeństwa międzynarodowego i regionalnego jest stałym punktem

⁵² Instytut Studiów Wschodnich, „Regionalna współpraca wojskowa narzędziem wzmocnienia bezpieczeństwa”, styczeń 2020, konsultowano w dn. 29.10.2020 <https://www.forum-ekonomiczne.pl/regionalna-wspolpraca-wojskowa-narzedziem-wzmacniania-bezpieczenstwa/>

porządku obrad spotkań na wysokim szczeblu eksperckim w ramach dialogu politycznego Ukraina-UE⁵³.

Ukraiński kontyngent wojskowy brał udział w kilku Grupach Bojowych UE oraz operacjach wojskowych. Dla przykładu, ukraińska piechota morska oraz samolot transportowy Sił Zbrojnych Ukrainy były zaangażowane w ramach Grupy Bojowej UE HelBRoC (złożonej z Grecji, Bułgarii, Rumunii, Cypru) pięć razy (w latach 2011, 2014, 2016, 2018, 2020)⁵⁴.

Jeżeli chodzi o współpracę z udziałem kontyngentu polskiego, to w 2016 roku Ukraina została zaangażowana do Wyszehradzkiej Grupy Bojowej UE, wraz z którą pełniła dyżury w 2016, 2019 oraz planuje pełnić dyżur w 2023 roku⁵⁵.

Zaangażowanie ukraińskich jednostek w tworzenie Grup Bojowych UE wraz z jednostkami państw członkowskich jest świadectwem zaangażowania Ukrainy w zapewnienie stabilności i bezpieczeństwa w regionie europejskim. Z drugiej strony udział we wspólnych operacjach Grup Bojowych UE umożliwi Siłom Zbrojnym Ukrainy rozwijanie zdolności operacyjnych, uzyskiwanie lepszych standardów wojskowych i utrzymywanie interoperacyjności z armiami państw członkowskich UE w kontekście wspólnych działań w zakresie zarządzania kryzysowego.

Ważną kwestią pozostają też wspólne ćwiczenia wojskowe, które są przeprowadzane z państwami UE zarówno w oparciu o bilateralne umowy współpracy, jak i rozwiązania systemowe. Przykładem doraźnych ćwiczeń jest np. przeprowadzone we wrześniu br. wspólne szkolenie Marynarki Wojennej Ukrainy i Rumuńskiej Marynarki Wojennej Riverine-2020 w Izmailu w obwodzie odeskim. Miało ono na celu jak najskuteczniejsze przeszkolenie i przygotowanie wielonarodowych zespołów taktycznych do operacji bezpieczeństwa na Dunaju. Podczas szkolenia wszystkie elementy taktyczne były ćwiczone zgodnie ze standardami NATO⁵⁶.

⁵³ Misją Ukrainy przy UE, „Współpraca Ukraina-UE w ramach wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony”, kwiecień 2020, konsultowano w dn. 29.10.2020 <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/2633-relations/spivpracya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnoyi-politiki-i-bezpeki/spivpracya-ukrayina-yes-u-ramkah-spilnoyi-politiki-bezpeki-i-oboroni>

⁵⁴ I. Koziy, L. Polyakov, K. Fedorenko, „Wojskowa integracja europejska: jak Ukraina wypełnia swoje zobowiązania w zakresie bezpieczeństwa wynikające z umowy z UE”, konsultowano w dn. 29.10.2020 <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/03/13/7093804/>

⁵⁵ Ibidem

⁵⁶ Komunikat Ministerstwa Obrony Ukrainy, „Na wodach Dunaju rozpoczęły się bilateralne ukraińsko-rumuńskie ćwiczenia Riverine-2020”, wrzesień 2020, konsultowano w dn. 29.10.2020, <https://www.mil.gov.ua/news/2020/09/08/v-akvatorii-dunayu-rozpochalos-dvostoronne-ukrainsko-rumunskonavchannya-riverine-2020/>

NATO natomiast wdraża bardziej systemowe rozwiązania dotyczące wspólnego kształcenia wojskowych. Dla przykładu, wspiera proces formowania jednostek szybkiego reagowania ukraińskiej straży granicznej. W tym celu wdrożyło program typu „train-and-equip”, obejmujący szkolenie i uzbrojenie tychże jednostek. Członkowie Sojuszu mają doświadczenie w tym zakresie – Stany Zjednoczone prowadziły już takie działania m.in. dla Gruzji i Syrii. Na potrzeby programu została wykorzystana Połączona Międzynarodowa Grupa Szkoleniowa „Ukraina”, organizująca ćwiczenia dla ukraińskich sił zbrojnych na poligonie w Jaworowie k. Lwowa, w ramach działalności Międzynarodowego Centrum Utrzymania Pokoju i Bezpieczeństwa, wzięli w nich udział żołnierze 21. Brygady Strzelców Podhalańskich⁵⁷.

Przykładem udanej współpracy regionalnej w zakresie obronności i bezpieczeństwa jest Litewsko-Polsko-Ukraińska Brygada im. Wielkiego Hetmana Konstantego Ostrogskiego (LITPOLUKRBRIG), złożona z żołnierzy z Litwy, Polski i Ukrainy. Porozumienie w sprawie powołania Brygady podpisane zostało 19 września 2014 roku. Tworzenie Brygady w obecnym kształcie zajęło kilkanaście miesięcy, pierwsi oficerowie z Litwy i Ukrainy pojawili się w lubelskiej brygadzie jesienią 2015 roku. W styczniu 2016 Brygada osiągnęła tak zwaną Wstępną Gotowość Operacyjną i po intensywnym rocznym szkoleniu, osiągnęła tak zwaną Pełną Gotowość Operacyjną⁵⁸.

Wielonarodowa Brygada jest przeznaczona do prowadzenia operacji pod auspicjami Narodów Zjednoczonych, NATO, Unii Europejskiej, a także w ramach tymczasowo tworzonych koalicji zgodnie z kartą Narodów Zjednoczonych oraz umowami z państwami wydzielającymi siły.

Zgodnie z Koncepcją utworzenia Brygady jej misją jest:

- ➔ współdziałanie w międzynarodowym wysiłku utrzymania pokoju;
- ➔ zacieśnianie regionalnej współpracy wojskowej;
- ➔ stwarzanie podstaw do ewentualnego powołania na jej bazie

Wyszehradzkiej Grupy Bojowej UE⁵⁹.

Brygada Litewsko-Polsko-Ukraińska liczy 4500 żołnierzy, siedziba brygady znajduje się w Lublinie. Bataliony LITPOLUKRBRIG pozostają w gotowości w swoich

⁵⁷ Aleksandra Romanowska, „Współpraca obronna Polski i Ukrainy: stan obecny i perspektywy”, czerwiec 2017, konsultowano w dn. 29.10.2020, <https://warsawinstitute.org/defense-cooperation-between-poland-and-ukraine-present-state-and-prospects/>

⁵⁸ Defence24, „Czwarta rocznica utworzenia LITPOLUKRBRIG”, wrzesień 2019, konsultowano w dn. 29.10.2020, <https://www.defence24.pl/czwarta-rocznica-utworzenia-litpolukrbrig>

⁵⁹ Ministerstwo Obrony Polski, komunikat „Wielonarodowa Brygada”, konsultowano w dn. 29.10.2020 <http://web.archive.org/web/2015022712514/http://www.wb.wp.mil.pl/pl/37.html>

krajach i są przeliczane w składzie LITPOLUKRBRIG, gdy zostanie podjęta decyzja o aktywacji Brygady lub jakiegoś jej elementu.

Żołnierze Brygady biorą udział w szeregu ćwiczeń dowodzenia i kontroli, m.in.:

- ➔ „Sabre Guardian” w Bułgarii,
- ➔ „Rapid Trident” prowadzonych przez armię Stanów Zjednoczonych na Ukrainie’;
- ➔ ćwiczeń pod kryptonimem „Maple Arch 17” na poligonie w Nowej Dębie wraz z armią kanadyjską.

Kluczowym zadaniem Brygady jest udział w zagranicznych operacjach stabilizacyjnych, głównie pod egidą ONZ. Ukraina postrzega brygadę jako siłę napędową zmieniającą armię. Zdaniem byłego polskiego ministra obrony narodowej Antoniego Macierewicza *„wielonarodowa brygada to znak, symbol i bardzo wyraźny sygnał dla każdego, kto chce podważyć pokój w Europie”*⁶⁰.

3. BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYCZNE

Trudno mówić o prawdziwej niepodległości państwa, które jest całkowicie zależne od zewnętrznych dostaw energetycznych. Sytuacja komplikuje się jeszcze bardziej, jeżeli kraj-dostawca nie jest państwem partnerskim, a kurek energetyczny postrzega jako instrument nacisku w trakcie negocjacji dwustronnych. Zarówno Polska, jak i Ukraina nie chcą być podatne na naciski Gazpromu, a ich wspólna kilkuletnia praca nad uniezależnieniem się od dostaw rosyjskich paliw i energii stała się ważnym wspólnym elementem polityki bezpieczeństwa w regionie wschodnioeuropejskim.

Za czasów kadencji Prezydentów Wołodomyra Zeleńskiego i Andrzeja Dudy udało się zrobić kilka ważnych kroków naprzód w tym zakresie. Po pierwsze, 31 sierpnia 2019 roku Polska, Ukraina i Stany Zjednoczone podpisały porozumienie o współpracy na rzecz wzmocnienia regionalnego bezpieczeństwa dostaw gazu ziemnego, którego celem jest wsparcie Ukrainy w uniezależnieniu się od dostaw gazu z Rosji.

W porozumieniu strony zobowiązały się do następujących działań:

⁶⁰ Aleksandra Romanowska, „Współpraca obronna Polski i Ukrainy: stan obecny i perspektywy”, czerwiec 2017, konsultowano w dn. 29.10.2020, <https://warsawinstitute.org/defense-cooperation-between-poland-and-ukraine-present-state-and-prospects/>

- ➔ Polska oraz Stany Zjednoczone będą angażowały się w pracę z rządem Ukrainy nad procesem implementacji reform w sektorze gazu naturalnego;
- ➔ strony będą dążyły do wzmocnienia połączenia gazowego między Polską a Ukrainą poprzez inwestycje mające na celu zwiększenie przepustowości istniejących lub budowę nowych połączeń międzysystemowych oraz usprawnienie handlu transgranicznego, w tym poprzez rewersowe zdolności przesyłowe;
- ➔ strony będą kontynuowały współpracę w celu umożliwienia transparentnego oraz niedyskryminacyjnego dostępu do podziemnej infrastruktury magazynowej na Ukrainie oraz związanymi z nią połączeniami międzysystemowymi, mając na celu zwiększenie bezpieczeństwa dostaw gazu ziemnego dla państw Europy Środkowej i Wschodniej;
- ➔ strony będą dążyły do uruchomienia zdolności sektora publicznego i prywatnego dla osiągnięcia regionalnych celów dywersyfikacji źródeł i kierunków dostaw gazu naturalnego, w tym poprzez wdrożenie odpowiednich instrumentów finansowych, jeżeli będzie to konieczne⁶¹.

„Jest to niesamowita wygrana dla bezpieczeństwa energetycznego, ale też bezpieczeństwa narodowego naszych trzech państw. Pomagamy Polsce zabezpieczyć dostawy gazu i stać się hubem, z którego gaz eksportowany jest do krajów sąsiednich, jak również pomagamy Ukrainie zabezpieczyć dostawy gazu” – dodał sekretarz ds. energii USA Rick Perry⁶².

Zadanie to będzie możliwe po rozbudowie terminalu gazu skroplonego w Świnoujściu oraz budowy gazociągu Baltic Pipe, który połączy Polskę z Norwegią. Docelowo przepustowość portu gazowego w Świnoujściu wzrośnie do 7,5 mld m³, co umożliwi odbiór skroplonego gazu ziemnego ze Stanów Zjednoczonych. Ukraina będzie mogła kupować gaz skroplony (LNG) ze Stanów Zjednoczonych lub kupować gaz od PGNiG⁶³. Dokument zakłada również wspólne wysiłki dotyczące

⁶¹ Gazeta Prawna, „Polska, Ukraina i USA podpisały porozumienie dotyczące wsparcia dywersyfikacji dostaw gazu”, sierpień 2019, konsultowano w dn. 28.10.2020r. <https://serwisy.gazetaprawna.pl/energetyka/artykuly/1428020,polska-ukraina-usa-porozumienie-dywersyfikacja-dostaw-gazu.html>

⁶² Ibid.

⁶³ Portal 112.ua, „Polska, Stany Zjednoczone i Ukraina podpisały umowę gazową”, 2019, konsultowano w dn. 28.10.2020r. <https://ua.112.ua/ekonomika/polshcha-ssha-i-ukraina-pidpysaly-hazovu-uhodu-505566.html>

reform sektora gazowego na Ukrainie, a także rozbudowę infrastruktury gazowej łączącej Polskę z Ukrainą.

27 marca 2020 roku na stronie rządu ukraińskiego pojawił się komunikat o podpisaniu przez memorandum o współpracy z Louisiana Natural Gas Exports w zakresie importu na Ukrainę przez terminal LNG w Świnoujściu gazu z USA. Eksperci rynku jednak mocno krytykowali ten krok rządu. Głównym powodem było wysokie ryzyko realizacji umowy z uwagi na podważenie wiarygodności amerykańskiej firmy. Louisiana Natural Gas Exports ma zaledwie dwuletnią historię i brak doświadczenia w eksporcie. Co więcej, osoby występujące w dokumentach firmy mają bardzo złą reputację i przeszłość kryminalną. 11 września br. p.o. Ministra Energetyki Ukrainy Olga Bruslavets poinformowała o rezygnacji Louisiana Natural Gas Exports ze współpracy z Ukrainą⁶⁴. A więc kwestia dostawcy gazu z USA do Ukrainy przez Polskę pozostaje otwarta.

Ukraina i Polska muszą się jednak pochylić nad problematyczną kwestią, jak doprowadzić do realizacji deklaracji z dnia 31 sierpnia 2019 roku. Głównym problemem Kijowa i Warszawy jest bowiem konieczność modernizacji infrastruktury celem zwiększenia przepustowości dostaw z kierunku polskiego, czyli budowy infrastruktury łączącej oba kraje. Obecnie możliwości przesyłowe pozwalają na dostarczenie 2 mld m³ gazu rocznie przy docelowym zapotrzebowaniu na poziomie ok. 6 mld m³.

Można to zrobić na kilka sposobów. Ciekawą analizę dostępnych rozwiązań przedstawił ekspert Paweł Kost w artykule „*Trudne początki*”: *Gazowy sojusz Polski, USA i Ukrainy*” dla portalu Energetyka24⁶⁵:

- 1) Pierwszy zakłada budowę nowego gazociągu łączącego systemy Polski i Ukrainy. Zgodnie z koncepcjami jego budowy omawianymi od kilku lat, ma on mieć przepustowość 5 mld m³ rocznie, z możliwością zwiększenia do 8 mld m³ w kierunku Ukrainy i 7 mld m³ w kierunku Polski. Jeden z najgorętszych zwolenników budowy połączenia Leonid Unihowski – ekspert i dyrektor generalny firmy Naftohazbudinformatyka argumentuje, że pozwoli to zlikwidować problem przestarzałości gazociągów i ominąć trudności z dotrzymaniem standardów bezpieczeństwa – obecna stacja kompresorowa Komarno, od której biegnie w kierunku Polski

⁶⁴ Portal ZN.UA, «Amerykańska firma zrezygnowała z projektu na Ukrainie na dostawę gazu skroplonego – Ministerstwo Energii», wrzesień 2020r., konsultowano w dn. 28.10.2020 <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/amerikanska-Ing-vidmovilasja-vid-proektu-v-ukrajini-z-postachannja-skraplenoho-hazu-minenerho.html>

⁶⁵ Paweł Kost, portal Energetyka24, „Trudne początki”: *Gazowy sojusz Polski, USA i Ukrainy*” czerwiec 2020, konsultowano w dn. 28.10.2020 <https://www.energetyka24.com/trudne-poczatki-gazowy-sojusz-polski-usa-i-ukrainy-analiza>

gazociąg jest położona zbyt blisko strefy budynków mieszkalnych. Unihowski zwraca jednak uwagę, że potrzebne będzie dokonanie ponownego studium wykonalności. Ekspert nie zaprzecza, że z komercyjnego punktu widzenia inne rozwiązania mogą być bardziej atrakcyjne, ale podkreśla znaczenie takiego projektu dla wzmocnienia bezpieczeństwa energetycznego Ukrainy, a także Polski. Według jego szacunków wartość budowy nowego gazociągu byłaby tańsza (ok. 200 mln dol.) od rekonstrukcji istniejącego połączenia.

- 2) Druga koncepcja zakłada modernizację obecnego złącza gazowego. Zwolennikiem tej opcji jest m.in. Naftohaz. Według ocen prezesa zarządu Naftohazu Andrija Kobolewa i wtórującego mu dyrektora OGTS Serhija Makohona, prace rekonstrukcyjne na gazociągach po obu stronach granicy pozwolą na zwiększenie przepustowości z obecnych 2 do 6,6 mld m³ gazu rocznie. W odróżnieniu od Unihowskiego, Kobolew i Makohon znacząco biorą pod uwagę interes ekonomiczny jednocześnie nie bagatelizując spraw bezpieczeństwa. Mychajło Honczar – czołowy ukraiński ekspert ds. energetyki zdecydowanie popiera właśnie tę optykę. Podkreśla, że ponad 6 mld m³ gazu tylko z kierunku polskiego to i tak bardzo dużo. Ponadto nieznane są trwałe trendy na europejskich rynkach gazu i wyraźnie brakuje argumentów za budową nowego gazociągu.

Droga do podjęcia decyzji dotyczącej tego, czy Polsce oraz Ukrainie bardziej opłaca się budować nowy gazociąg, czy modernizować obecny, może być trudna do pokonania, choć jest ona niezbędną dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego obu państw. Im prędzej oba rządy zaczną poważne dyskusje na ten temat, tym lepiej.

Na razie najwięcej w zakresie realizacji trójstronnej umowy zrobiła Polska: rozbudowuje gazoport w Świnoujściu, buduje Baltic Pipe, a w maju br. pojawił się komunikat o rozważeniu ściągnięcia do Zatoki Gdańskiej pływającego terminala typu FSRU (Floating Storage and Regasification Unit). Ten pomysł pojawił się już kilka lat temu jako element tzw. planu B – na wypadek, gdyby nie powiódł się projekt Baltic Pipe lub pojawiły się kłopoty z rozbudową gazoportu w Świnoujściu⁶⁶. Zarówno rozbudowa gazoportu w Świnoujściu jak i projekt Baltic Pipe na razie zapowiadają

⁶⁶ Wysokie Napięcie, „Gaz-System będzie miał drugi gazociąg”, maj 2020, konsultowano w dn. 28.10.2020r <https://wysokienapiecie.pl/19573-gaz-system-bedzie-mial-drugi-gazoport/>

się dobrze, a jednak rząd polski nie rezygnuje z FSRU w Gdańsku, co tylko potwierdza determinację rządu polskiego w osiągnięciu niepodległości energetycznej. Nie wykluczono, że wykonalność realizacji wszystkich trzech projektów została pozytywnie zaopiniowana ze względu na wzmocnienie zdolności finansowych PGNiG po tym, jak rosyjski Gazprom przełał do polskiej spółki 1,5 mld dolarów po wygranej w procesie sądowym z rosyjskim dostawcą.

Jeżeli chodzi o modernizację infrastruktury energetycznej na Ukrainie, to przeprowadzone niedawno reformy rynku energii elektrycznej oraz rynku gazu ziemnego, w tym perspektywy prywatyzacji, tworzą coraz bardziej atrakcyjne otoczenie dla zagranicznych inwestorów, w tym dla Polski. W dniu 13 października br. zawarta została w Kijowie umowa, która pozwoli polskiemu PGNiG uzyskać dostęp do informacji niezbędnych do wnikliwego przeanalizowania potencjału rynku. Umowa nie oznacza na razie, że PGNiG bierze udział w prywatyzacji na Ukrainie, ale wskazuje na taki interes ze strony polskiej⁶⁷.

To jest pierwsza umowa PGNiG na Ukrainie. Pod koniec 2019 roku PGNiG podpisało też umowę z Energy Resources of Ukraine (ERU Management Services) na rozpoczęcie poszukiwań i eksploatacji złóż węgłowodorów w obwodzie lwowskim, przy granicy z Polską. Wspólne operacje poszukiwawcze i eksploatacyjne będą prowadzone w strukturach geologicznych Przemysła, gdzie po polskiej stronie znajdują się największe w Polsce złoża⁶⁸.

Pomimo zacieśnionej współpracy polsko-ukraińskiej dotyczącej bezpieczeństwa energetycznego paradoksem pozostaje brak Ukrainy wśród członków projektu Trójmorza. Ponieważ jest to inicjatywa wewnątrzunijna, oficjalnie Ukraina nie może stać się jej członkiem, chociaż mogłaby być jej istotnym elementem. Trudno wyobrazić sobie realizację celów TSI, w tym bezpieczeństwa energetycznego, bez pełnowymiarowego udziału w projekcie Ukrainy. Dostęp do jej magazynów gazu – największych w Europie – infrastruktury przesyłowej i wreszcie złóż, jest istotnym elementem uniezależniania się regionu od dostaw z Rosji⁶⁹. Pozwoliłoby to na zwiększenie bezpieczeństwa w całym regionie Środkowo-Europejskim oraz

⁶⁷ Energetyka24, „Ekspert: Ukraina prywatyzuje energetykę. Polskie firmy mogą na tym skorzystać”, październik 2020, konsultowano w dn. 28.10.2020r., <https://www.energetyka24.com/ekspert-ukraina-prywatyzuje-energetyke-polskie-firmy-moga-na-tym-skorzystac-wywiad>

⁶⁸ Polskie Radio, „Polska i Ukraina wzmacniają bezpieczeństwo energetyczne regionu”, grudzień 2019r., konsultowano w dn. 28.10.2020r., <https://www.polskieradio.pl/398/7862/Artykul/2422962,Польща-та-Україна-зміцнюють-енергетичну-безпеку-регіону>

⁶⁹ Energetyka24, „Ekspert: Ukraina prywatyzuje energetykę. Polskie firmy mogą na tym skorzystać”, październik 2020, konsultowano w dn. 28.10.2020r., <https://www.energetyka24.com/ekspert-ukraina-prywatyzuje-energetyke-polskie-firmy-moga-na-tym-skorzystac-wywiad>

postrzeganie współpracy z Ukrainą jako integrację jej rynku z europejskim, a nie jako znalezienie nowego rynku zbytu.

4. BEZPIECZEŃSTWO INFORMACYJNE

Prowadząc wojnę hybrydową z Ukrainą, Rosja zamieniła sferę informacyjną w kluczową arenę konfrontacji. To przeciwko Ukrainie Federacja Rosyjska wykorzystuje najnowsze technologie informacyjne do oddziaływania na świadomość obywateli w celu podżegania do nienawiści narodowej i religijnej, promowania naruszania suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy.

Na celowniku dezinformacji rosyjskiej pozostaje też Polska. Zgodnie z komunikatem służb specjalnych, Polska jest od lat celem ataków informacyjnych i propagandowych ze strony Federacji Rosyjskiej⁷⁰. Coraz większa jest liczba ataków informacyjnych na Polskę, ale także fake newsów, które w czasie walki z pandemią mogą mieć szczególnie groźne skutki. Bardzo często celem operacji w Polsce jest podsycanie animozji w relacjach pomiędzy Polską a Ukrainą, co też zostało podkreślone we wspomnianym komunikacie.

W obliczu wspólnego zagrożenia bezpieczeństwa w sferze informacyjnej, konieczne jest pogłębienie współpracy pomiędzy Polską a Ukrainą, a zwłaszcza podjęcie wspólnych działań dotyczących utworzenia skutecznego systemu ochrony przestrzeni informacyjnej obu państw z uwzględnieniem aspektów globalizacji i swobodnego przepływu informacji.

Obecna doktryna bezpieczeństwa informacyjnego została zatwierdzona w 2017 roku przez prezydenta Poroszenkę. Zostanie ona jednak w najbliższym czasie zaktualizowana, ponieważ zgodnie z zapisami nowej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Ukrainy z września br. rząd Ukrainy musi w ciągu sześciu miesięcy przedłożyć Radzie Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Ukrainy projekt Strategii bezpieczeństwa informacyjnego. Polsko-ukraińska współpraca w zakresie bezpieczeństwa informacyjnego realizowana jest zgodnie z przepisami rozdziału nr 6 aktualnie obowiązującej doktryny, który pozwala na „współpracę z partnerami międzynarodowymi zarówno dwustronną, jak i wielostronną w celu wykorzystania

⁷⁰ Komunikat służb specjalnych RP „Polska na celowniku dezinformacji” (konsultowano w dn. 22.10.2020 <https://www.gov.pl/web/sluzby-specjalne/polska-na-celowniku-dezinformacji>)

międzynarodowego doświadczenia i najlepszych praktyk w kontekście zwalczania zagrożeń informacyjnych⁷¹.

Jeżeli chodzi o Polskę, to Strategia Bezpieczeństwa Narodowego z 2017 roku wskazuje na konieczność zbudowania zdolności do ochrony przestrzeni informacyjnej (w tym do systemowego zwalczania dezinformacji), rozumianej jako przenikające się warstwy przestrzeni: wirtualnej (warstwa systemów, oprogramowanie i aplikacje), fizycznej (infrastruktura i sprzęt) i poznawczej (kognitywnej).

5. DALSZY ROZWÓJ WSPÓŁPRACY W ZAKRESIE BEZPIECZEŃSTWA

Kwestie bezpieczeństwa w regionie, w tym wojny informacyjnej, ataków cybernetycznych i zagrożenia hybrydowego są przedmiotem regularnych dyskusji Zgromadzenia Parlamentarnego Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy, które w czerwcu br. miało miejsce już po raz dwunasty. Obrady odbyły się z udziałem parlamentarzystów z Polski i Ukrainy. Stronie polskiej przewodniczył wicemarszałek Sejmu Ryszard Terlecki, a na czele delegacji ukraińskiej stała wiceprzewodnicząca Rady Najwyższej Ukrainy Olena Kondratiuk.

Obie strony podkreśliły, że Ukraina pozostaje głównym celem działań dezinformacyjnych Rosji. Jednak zasięg tych działań nie ogranicza się do samej Ukrainy, a obejmuje media zagraniczne, przede wszystkim państw zachodnioeuropejskich. Portale rosyjskie kreują skrajnie negatywny obraz Ukrainy, ukazując ją jako kraj generujący dla państw sąsiednich problemy, konflikty i zagrożenia. Narracje Kremla często kształtują się wokół polsko-ukraińskiej polityki pamięci, ze względu na co obie strony podkreśliły konieczność monitorowania przez służby specjalne informacji, które przenikają do przestrzeni informacyjnej obu państw. Ukraina oraz Polska odnotowały, że celem zwalczania dezinformacji istotnym powinno być:

- 1) utrzymanie bezpośrednich częstych kontaktów władz państwowych z ambasadorami obu państw;
- 2) podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie z przestrzeni informacyjnej, m.in. z mediów społecznościowych, sztucznie utworzonych kont, wykorzystywanych do szerzenia nieprawdziwych narracji (dla przykładu, strona ukraińska

⁷¹ Dekret Prezydenta Ukrainy nr 47/2017 w sprawie decyzji Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Ukrainy z dnia 29 grudnia 2016 r., „O doktrynie bezpieczeństwa informacyjnego Ukrainy”

podała informacje o zablokowaniu od początku roku ponad 10 000 takich kont);

- 3) pociąganie do odpowiedzialności agencji informacyjnych współodpowiedzialnych za szerzenie propagandy rosyjskiej i manipulowanie informacjami;
- 4) przeprowadzenie szkoleń dla pracowników służb specjalnych w zakresie wykrywania dezinformacji oraz ochrony bezpieczeństwa informacyjnego (polskie służby zostały przeszkolone w maju br. przez odpowiednie służby amerykańskie).

Polska zadeklarowała też gotowość do działań mających na celu zwalczanie poważnych dezinformacji rozprzestrzenianych w mediach państw zachodnich. Zdaniem polskiej strony takie informacje mają na celu doprowadzenie do złagodzenia lub zniesienia sankcji przeciwko Rosji. Wspólne działania do podjęcia w przyszłości zostały ujęte we Wspólnej Deklaracji Zgromadzenia Parlamentarnego. □

PODSUMOWANIE

Pod koniec kadencji Petra Poroszenki, kryzys w relacjach polsko-ukraińskich przekroczył ramy historyczne i wywierał wpływ na całą agendę współpracy dwustronnej. Po wygranych przez Wołodymyra Zełeńskiego wyborach prezydenckich na Ukrainie, relacje polsko-ukraińskie w dużym stopniu się ociepliły.

Prezydent Andrzej Duda jako pierwszy pogratulował Zełeńskiemu wygranej, a wkrótce w Brukseli odbyło się ich pierwsze spotkanie. Polska była jednym z pierwszych państw, które odwiedził Zełeński. Wizyta w Warszawie była pierwszą dla nowo mianowanego ministra spraw zagranicznych Ukrainy Wadyma Prystajki. Została wznowiona praca Komisji Konsultacyjnej prezydentów na poziomie radców dyplomatycznych, ale najważniejszym krokiem na rzecz ocieplenia relacji polsko-ukraińskich była deklaracja prezydenta Zełeńskiego o zniesieniu moratorium dotyczącego prac ekshumacyjnych na Ukrainie. Ten krok został pozytywnie oceniony przez Warszawę i pozwolił odblokować rozwiązanie innych kluczowych kwestii. Między innymi, stronom udało się wynegocjować zwiększenie liczby pozwoleń na wjazd do Polski dla ukraińskich firm transportowych. Polityka pamięci nadal pozostaje bardzo wrażliwą kwestią, a w związku z tym potrzebuje przemyślanych kroków na rzecz pojednania. Po Rewolucji Godności w województwach podkarpackim i lubelskim doszło do 15 aktów wandalizmu na ukraińskich nagrobkach. Ukraińscy historycy domagają się odnowienia tablicy na górze Monasterz we wcześniejszym jej kształcie. Dyskurs historyczny powinien być przejrzysty i prowadzony przez środowiska naukowo-analityczne, a dążenia obu prezydentów do wykluczenia konfliktów historycznych z codziennej agendy i niedopuszczenie do wykorzystania

kwestii historycznych dla osiągnięcia celów politycznych objawia się jako bardzo pozytywny sygnał.

Kolejnym istotnym dla odnotowania zjawiskiem jest wzrost intensywności kontaktów społeczno-ekonomicznych. Polska nadal pozostaje głównym kierunkiem dla ukraińskich migrantów oraz jednym z głównych partnerów handlowych⁷². Ze względu na intensyfikację procesów migracyjnych i gospodarczych szczególnie ważną kwestią jest współpraca na rzecz infrastruktury transgranicznej. Rozwiązanie problemów na granicy ukraińsko-polskiej ma szansę by posłużyć jako historia sukcesu współpracy obu państw. Jednak problemy w realizacji projektów w ramach kredytu udzielonego przez Polskę jeszcze w 2015 roku, słaba infrastruktura drogowa oraz niewystarczająca liczba przejść granicznych (umowa na budowę nowego przejścia Niżankowice – Malhowice, podpisana w 2012 roku do dzisiaj nie została zrealizowana) powoduje, że współpraca pomiędzy Warszawą a Kijowem na rzecz rozwoju infrastruktury przygranicznej wymaga jeszcze wzmocnienia. Ze względu na ciągle zwiększający się ruch na granicy, ukraińska strona powinna wyrazić większe zainteresowanie znalezieniem rozwiązań na rzecz polepszenia infrastruktury przygranicznej oraz przyspieszyć wykonanie zobowiązań w ramach już istniejących projektów.

* * *

Polska nadal aktywnie wspiera interesy Ukrainy w organizacjach międzynarodowych i instytucjach unijnych. Jednak w interesie obu państw leży rozszerzenie zakresu tej współpracy. Polska strona sygnalizuje, że jest gotowa wesprzeć, w miarę swoich możliwości, dążenia Ukrainy do poszerzenia współpracy z UE i NATO. Przykładem może być tu wsparcie dla uzyskania przez Ukrainę statusu członka programu rozszerzonego partnera NATO (Enhanced opportunities partners (EOP)). Poza tym, w 2020 roku powstała nowa inicjatywa, łącząca Polskę, Ukrainę i Litwę – Trójkąt Lubelski, która może posłużyć jako narzędzie dla realizacji wspólnych inicjatyw, które leżą w interesie tych państw. Dodatkowo Polska, która utrzymuje dobre relacje z Węgrami, mogłaby zostać pośrednikiem w nawiązaniu szerszego dialogu pomiędzy Kijowem a Budapesztem. Dwustronne relacje węgiersko-ukraińskie bardzo się pogorszyły w ostatnich latach. Ukraina liczy również na pomoc Warszawy w zakresie współpracy w ramach inicjatywy Trójmorza. Udział Ukrainy w projektach regional-

⁷² Europejska Prawda, Kto zajął miejsce Rosji: jak zmienił się handel zewnętrzny Ukrainy w 2019 r., 03.02.2020, konsultowano w dn. 26.10.2020 <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/02/3/7105833/>

nych, w których biorą udział państwa członkowskie UE i NATO pozwoli na szybszą integrację ze wspólną przestrzenią europejską, zarówno w kontekście politycznym, jak i gospodarczym. Przyspieszenie tej współpracy jest szczególnie ważne w kontekście zbliżającej się polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej, która nastąpi w 2025 roku. Po ukraińskiej stronie leży realizacja umowy stowarzyszeniowej, która może umożliwić dalszą integrację z UE.

Pozytywna dynamika obrotów handlowych oraz inwestycyjnych pomiędzy państwami, nawet w czasie pandemii COVID-19, dodatkowo sprzyja dalszemu rozwojowi polsko-ukraińskich relacji. Unia Europejska stała się głównym partnerem handlowym Ukrainy, a Polska liderem wśród państw europejskich. Ważnym jest też fakt, iż pomimo dyskretnych zachęt ze strony Ukrainy oraz faktu, że państwo to jest w stanie konfliktu zbrojnego, kierunek ukraiński pozostaje ważny dla inwestorów z Polski. Reformy przeprowadzone za kadencji Prezydenta Zeleńskiego, m.in. uproszczenia w uzyskaniu pozwolenia na budowę i podłączenia do sieci elektroenergetycznej, otwarcie rynku ziemi oraz wzmocnienie ochrony inwestorów mniejszościowych, pozwoliły Ukrainie na wzmocnienie jej pozycji w rankingu Doing Business – 2020 oraz poprawę klimatu inwestycyjnego. Nie zmienia to jednak faktu, iż dalej istnieje duża liczba przeszkód i barier w prowadzeniu działalności gospodarczej na Ukrainie dla polskich przedsiębiorców i inwestorów. Jest to lekcja, którą Ukraina musi jeszcze odrobić, jeśli chce potwierdzić nie tylko swoje aspiracje przynależności do wspólnoty europejskiej, ale też wypełnić zobowiązania podpisanej Umowy stowarzyszeniowej z Unią Europejską.

Jeżeli chodzi o kwestie bezpieczeństwa, to współpraca pomiędzy państwami w tym zakresie ma duże znaczenie zarówno dla Polski, jak i Ukrainy. Ważnym krokiem Prezydenta Zeleńskiego było wyraźne wskazanie Polski w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego jako partnera strategicznego Ukrainy, z którym planowane jest zacieśnienie ścisłej współpracy w celu wzmocnienia bezpieczeństwa regionalnego. Przykładem udanej współpracy regionalnej w zakresie obronności i bezpieczeństwa jest Litewsko-Polsko-Ukraińska Brygada im. Wielkiego Hetmana Konstantego Ostrońskiego (LITPOLUKRBRIG), złożona z żołnierzy z Litwy, Polski i Ukrainy. Kwestie bezpieczeństwa w regionie, w tym wojny informacyjnej, ataków cybernetycznych i zagrożenia hybrydowego są przedmiotem regularnych dyskusji Zgromadzenia Parlamentarnego Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy. Ukraina pozostaje też mocno zaangażowana w działania kilku Grup Bojowych UE oraz inicjatyw Paktu Północnoatlantyckiego w zakresie bezpieczeństwa.

Za kadencji Prezydentów Wołodomyra Zełeńskiego i Andrzeja Dudy udało się wykonać kilka ważnych kroków w zakresie zwiększenia regionalnego bezpieczeństwa energetycznego. Między innymi, doszło do podpisania w dniu 31 sierpnia 2019 roku pomiędzy Polską, Ukrainą i Stanami Zjednoczonymi porozumienia o współpracy na rzecz wzmocnienia regionalnego bezpieczeństwa dostaw gazu ziemnego, którego celem jest wsparcie Ukrainy w uniezależnieniu się od dostaw gazu z Rosji. Zadanie to będzie możliwe po rozbudowie terminalu gazu skroplonego w Świnoujściu oraz budowy gazociągu Baltic Pipe, który połączy Polskę z Norwegią. Polska rzetelnie wykonuje oba te projekty. Głównym problemem Kijowa i Warszawy jest konieczność modernizacji infrastruktury, co pozwoliłoby na zwiększenie przepustowości dostaw z kierunku polskiego.

Nadaniu nowej dynamiki partnerstwa bilateralnego oraz rozszerzeniu współpracy gospodarczej i handlu, a także postępowi w kwestiach, które przez ostatnie lata znajdowały się „w stanie zawieszenia” posłużyć powinno zdefiniowanie wspólnych celów oraz interesów obu państw. Zadaniem dla Ukrainy w tym zakresie jest modernizacja i rozwój gospodarki tak, aby móc rozwijać się w charakterze równorzędnego partnera. Polska z kolei, jest tą stroną, która może stworzyć warunki dla rozwoju współpracy polsko-ukraińskiej i udzielać wsparcia dla Ukrainy na arenie międzynarodowej. Ważne jest, żeby zadeklarowane wspólne dążenie do ożywienia relacji bilateralnych przekształciło się w dalsze realne kroki, podjęte bez zbędnej zwłoki przez oba państwa partnerskie. □□

www.forum-ekonomiczne.pl